

בין המערכות 33

ספטמבר-אוקטובר 2025

יוצא לאור על ידי "הוצאת מערכות", בית התוכן המקצועי של צה"ל ולביטחון לאומי

<https://www.maarachot.idf.il>

תוכן העניינים

מיקומו של מפקד חטמ"ר בעת מתקפת פתע רחבת היקף - 6 באוקטובר 1973 ו-7
באוקטובר 2023 / תא"ל (מיל) ד"ר מאיר פינקל / 01.09.2025

נשקים חכמים, הנחות יסוד מטומטמות: הזיות מערביות פוגשות את מציאות המלחמה /
פרופ' דיוויד בץ ופרופ' מ' ל' ר' סמית / 04.09.2025

"אמנת חכמי הדת של האומה בסוגיית 'מבול אלאקצא': ניתוח ומשמעויות לשיח הדתי
בסוגיה / סא"ל (מיל) ד"ר שאול ברטל / 16.09.2025

לוחמת האוויר במבצע "עם כלביא" באספקלריית תפיסת היתרון האיכותי הצה"לי / יאיר
רמתי ואל"ם (מיל) ג' / 29.09.2025

הגנת יישוב מפני התקפת אויב במלחמה – מדוע נדרש שינוי תפיסתי עמוק ומה מאפייניו /
תא"ל (מיל) ד"ר מאיר פינקל ותא"ל עמית ימין / 15.10.2025

כדי לנצח במלחמות, לא די רק לשלוח חיילים / לוטננט גנרל (דימ') ג'יימס דוביק /
20.10.2025

מיקומו של מפקד חטמ"ר בעת מתקפת פתע רחבת היקף - 6 באוקטובר 1973 ו-7 באוקטובר 2023

תא"ל (מיל') ד"ר מאיר פינקל, ראש תחום המחקר במרכז דדו 01.09.2025

מיקום המפקד

חטיבה 14

אוגדת עזה

חטיבה מרחבית

צה"ל מצפה מכל יחידותיו ואנשיו לחתור לניצחון. המשמעות ברמת הלוחם וברמות הפיקוד הזוטרות ברורה – חתירה למגע עם האויב כדי להשמידו. בעוד תפקידו של הלוחם להילחם, תפקידו של המפקד לפקד. רצוי להגדיר כי במצבים כאוטיים, מה שמצופה ממפקדים בדרגים בכירים אינו רק חתירה למגע אלא גם, ולעיתים בעיקר, "חתירה לפיקוד"

חמ"ל אוגדת עזה, מאי 2022. צילום: דו"ץ

במחקר שערכתי לפני עשור וחצי בנושא "מעבר בין בט"ש למלחמה - אתגר של זיהוי השינוי, הטמעתו וביצועו"¹, כתבתי כי אחרי שהמפקד מבין כי המצב השתנה, אחד האתגרים הגדולים ביישום השינוי הוא שינוי בפו"ש, ויש בו שני מרכיבים: הראשון הוא המעבר מפו"ש ריכוזי יחסית ולעיתים בתפיסת פיקוד פרטני, לפו"ש מבוזר. מעבר זה מחויב לנוכח העלייה הדרמטית בהיקף המידע הזורם למפקדים ולמפקדות כאשר המצב משתנה. אי אפשר לשלוט באופן אפקטיבי בעשרות אירועי לחימה קטנים במקביל. המרכיב השני הוא ארגון הפו"ש מחדש, כנגזרת של כניסת יחידות חדשות ומפקדות חדשות. במצב של מתקפת פתע, מערכת הפו"ש קורסת, או לפחות ניצבת בפני סכנת קריסה, ולמניעת קריסתה או התאוששותה המהירה מגוון היבטים, ובהם השניים האמורים מעלה ועוד כמה, כמו לדוגמה הגדרות מחודשות של אופי המידע הנדרש להיות מועבר, ארגון של המפקדה בהתאם למי שנמצא בה בעת מתקפת הפתע, וגם הנושא של מאמר זה – מיקום המפקד.

אירועי 7 באוקטובר 2023 כללו את יציאתו של מפקד החטיבה הדרומית אל"ם אסף חממי ז"ל ממפקדת החטיבה במחנה רעים מייד אחרי פתיחת מתקפת החמאס, ומותו לאחר זמן קצר בקרב בקיבוץ נירים. מפקד החטיבה הצפונית אל"ם חיים כהן נשאר בחמ"ל החטיבה עד הערב וספג על כך ביקורת. מאמר זה דן בסוגיה מורכבת של מיקום מפקד חטיבה מרחבית במצב שבו בגזרתו מתקיימת התקפה רחבה, לרוחב כל הגזרה – מתוך הבנה כי מצב זה התרחש בבוקר 7 באוקטובר 2023, בצהרי 6 באוקטובר 1973, וייתכן שיתרחש גם בעתיד. הדיון בעניין זה טעון רגשית, אך חיוני לדון בו מזווית מבט מקצועית "קרה", עקב חשיבותו ללמידה לכלל מרחבי הגבול של ישראל – מול לבנון, סוריה, ירדן, מצרים, עזה וקו התפר באיו"ש.

האתגר בקביעת מיקום המח"ט, ובמקרה הייחודי של מתקפת פתע בגבולות

בספר תו"ל החטיבה והצק"ח מ'2017, המתמקד בפעילות התקפית והגנתית במלחמה, נכתב:²

מפקד החטיבה "אפשר שיימצא במפקדה הקדמית של חטיבתו, עם הגדוד המסתער, במוצב תצפית, או בכל מקום אחר בגזרת החטיבה, שבו נדרשת נוכחותו ביותר". לעומת מפקד הגדוד הנדרש להימצא עם כוחותיו

הקדמיים בלחימה, ולעומת מפקד האוגדה אשר, עקב מורכבות הפו"ש, עיקר פעולתו תהיה ממפקדת האוגדה. מפקד החטיבה "נקרע" בין הצורך לפקד מלפנים ובין הצורך לשלוט מהמפקדה בכלל כוחותיו בלחימה. למתח זה אין פתרון יחיד, אלא עקרונות המפורטים מטה ומשמשים עזר למפקד בקביעת מיקומו בקרב:

- מפקד יתמקם במקום שבו יוכל לגבש תמונת מצב נכונה ושלמה ככל האפשר. תמונת מצב נכונה היא כזו התואמת את מצב כוחותינו והאויב, בשטח הנתון. אחת הדרכים היא, שיתמקם במקום שיאפשר לו תצפית על מהלכים עיקריים של כוחותינו ושל האויב. על בסיס תמונת המצב, יוכל המפקד לבצע הערכת מצב ולהחליט החלטות לגבי המשך ביצוע המשימה, לנוכח המטרה.
- המפקד יתמקם כך, שתתאפשר לו שליטה מכסימלית בכוחותיו. לכן, בקרב ההגנה יתמקם על פי רוב מאחור, ובקרב ההתקפה לפנים.
- יתמקם במקום בו יש קשר טוב עם הכוחות. קשר הינו ברוב המקרים תנאי לביצוע משימה.
- יתמקם על פי החלטתו במקום בו הוא צופה כשל עיקרי בתוכנית, המחייב אותו להשפיע על פתרון בעיה לכשתקרה, ובזמן.
- ככלל, יתמקם במקום בו מתנהל מאמץ עיקרי, תוך שהוא שומר על גמישות מרבית לעבור ולהיות עם מאמץ משני, כאשר מאמץ עיקרי לא יצליח והמשני יהפוך להיות מאמץ עיקרי.
- אחד הקריטריונים למיקום המפקד הינו דוגמה אישית. המפקד ימקם את עצמו, לעיתים, במקום בו עצם נוכחותו מהווה דוגמה אישית ועל ידי כך ישפיע על המוטיבציה לביצוע המשימה.
- ככלל, האמירה "המפקד יתמקם לפי החלטתו במקום בו הוא משפיע ביותר על הקרב", נכונה גם בעידן מערכות העזר הממוכנות לפיקוד ולשליטה (שו"ב).

ספר התו"ל דן ספציפית בעובדה שכאשר מערכות השו"ב מתפתחות ומשתכללות, השליטה מן המפקדה משתפרת ומטה את ההחלטה על מיקום המפקד למפקדתו. כניסיון לפצות על כך מודגש כי "לשמיעת קולו של המפקד בקשר יש השפעה רבה על רוח הגייסות".³ בהמשך נדונים שיקולים עיקריים בנוגע למיקום המפקד בצורות הקרב (התקפה, הגנה, התקדמות והשהיה) ובלוחמה בשטח בנוי, שטח סבוך ושטח הררי. על קרב הגנה נכתב כי "מיקום המפקד במפקדה האחודה יאפשר לו לשלוט על הכוחות הערוכים להגנה, לתזמן את המערכים השונים (אבטחה, החזקה, הפעלת העתודה) תוך שרידות מכסימאלית".⁴

אך מה קורה כאשר מדובר במתקפת פתע בגזרות הגבול? ראשית, יש לשאול אם המפקד אכן הצליח להבין כי זה המצב וכי לא מדובר באירוע משמעותי אך נקודתי, או בשניים-שלושה אירועים כאלה. אם הבין שמדובר במתקפת פתע רחבת היקף, הרי הוא נדרש להכיר בעובדות הבאות:

- כל הגזרות החטיביות בגבולות המדינה הן באורך או מבנה טופוגרפי שאינו מאפשר איסוף תמונת מצב או שליטה בכוחות מנקודת תצפית אחת בשטח.
- במצב של מתקפת פתע, וגם במצב שבו המתקפה אינה מפתיעה אך מתבצעת לרוחב כל או מרבית הגזרה, אין משמעות למיקום המח"ט בקרבת המאמץ העיקרי של כוחותיו אל מול זה של האויב (שכן אין כאלה), או במקום שבו הוא צופה כשל עיקרי בתוכנית ההגנה, כאשר יש ריבוי של כאלה (כל חדירה ליישוב היא כשל).
- מיקום המח"ט בהגנה מאחור כדי לאפשר שליטה מרבית אינו רלוונטי עקב העובדה שלגזרות הגבול בתקופות שגרה אין עומק. עומק כזה נוצר כאשר לנוכח התרעה מודיעינית או הערכת מצב נשלחים עוד כוחות למרחב, אך זה לא המצב בתחילת מתקפת פתע.
- במצב של לחימה בכל הגזרה, כאשר מתקיימים כמה קרבות במקביל בתאי שטח מוגבלים לתצפית, יישום הדוגמה האישית מוגבל במהותו, שכן את המח"ט יראה חלק מוגבל ביותר מכוחותיו.

בספר התו"ל **החטיבה המרחבית (החטמ"ר)** מ-2017, נכתב על מיקום המח"ט:⁵ "ככלל, על מח"ט בלחימה להימצא במקום המאפשר לו שליטה יעילה ומרבית על חטיבתו כולה. עבור מפקד החטמ"ר, קביעה זו נכונה במיוחד לאירוע מבצעי רגיש הדורש את מעורבותו, עבור מצב תפקוד 'חירום' ומצב תפקוד 'מלחמה' (הקו התחתון במקור)".

גם כאן נכתב כי "מפקד החטמ"ר 'נקרע' בין 'פיקוד מלפנים', ובין הצורך לשלוט מהמפקדה. מתח זה מתגבר לנוכח ריבוי המבצעים המתקיימים במרחב החטמ"ר, מורכבות ואודל גזרת הלחימה ועומס המידע בעת עומס של אירועים מבצעיים בגזרת הלחימה". מפורטים עקרונות מספר שיסייעו למח"ט לקבוע את מיקומו:⁶

א. המח"ט יודא כי לחטמ"ר קיימת מערכת פיקוד ושליטה אפקטיבית המאפשרת לו לצאת מהמפקדה ל"פיקוד מלפנים" [...] יאציל מסמכותו לסגן ולמטה החטיבה כאשר ניתן.

ב. מפקד החטמ"ר יצא ל"פיקוד מלפנים" כאשר מתחולל אירוע מבצעי בעל רמת רגישות גבוהה ושהוא מעריך שנדרשת מעורבותו האישית ברמה הטקטית ואף הטכנו-טקטית לאור כך שלמפקדים הכפופים לו אין את כלל המידע הדרוש, הידע והניסיון המתאים כדי להביא לסיום האירוע באופן מוצלח.

ג. מפקד החטמ"ר יצא ל"פיקוד מלפנים" כאשר קיים צורך להתרשמות אישית בעת אירוע מבצעי, כדי להעריך את מוכנות ותפקוד מפקדיו והכוחות הכפופים, לבחינת נקודות תורפה מבצעיות, לטובת ביצוע סיורים ועוד.

ד. כאשר מתחוללים מספר רב של אירועים מבצעיים או כאשר יש עלייה במצב הכוננות, רצוי שבשעות הראשונות מפקד החטמ"ר יישאר במפקדה וישב ב"שולחן המרכזי", כדי לבצע הערכת מצב תוך ריכוז המטה הרלוונטי ואף את כולו [...].

מתוך אלה, נראה שסעיף ד' הוא הרלוונטי ביותר למצב של מתקפת פתע בגבולות.

שני ספרי התו"ל אינם עוסקים במצב קיצוני של מעבר משגרת בט"ש למלחמה כוללת דרך מתקפת פתע. במצב זה, מפקד חטיבה מרחבית בגבולות מתמודד עם מצב שבו בגזרה ברוחב (או אורך) של עשרות קילומטרים, שלא ניתן בשום מקרה לכסותה בעין משום נקודה, מתבצעות עשרות התקפות. כאן המתח הוא קיצוני - בין שליטה בתמונת המצב כבסיס לקבלת החלטות במצב הפתעה, ביחסי כוחות נחותים (מעצם מצב ההפתעה), ובין פיקוד מלפנים, שהוא תמיד קרב אחד מקרבות רבים המתרחשים בגזרה רחבה הרבה יותר.

עדות מרכזית לחשיבה הרווחת כי בחטיבות ואוגדות מרחביות אין סכנה של מתקפת פתע היכולה לאיים על תפקודן, היא מיקומן הפיזי של מפקדות שמיום הקמתן הוגדרו כמפקדות אוגדה לבט"ש, כמו מפאו"ג 91 במחנה בירנית ומפאו"ג עזה במחנה רעים – קרוב לגבול. כך גם מפקדות החטיבה המרחביות בגליל, בבקעה, בערבה, בגבול מצרים ובעזה. ברמת הגולן המיקום האחורי יחסית של המפקדות במחנה בנפח הוא מורשת ההתמודדות מול איום פלישה סורית. בגבול לבנון, כלקח ממלחמת לבנון השנייה, הוקמה למפקדת אוגדה 91 מפקדה חליפית רחוקה יחסית מהגבול ומוגנת מתמ"ס. ככל שהתגבר האיום של התקפת רצ'ואן, הרחקתה מקו הגבול קיבלה משנה חשיבות.

6.10.73 אחה"צ – בונקר חמ"ל מפח"ט 14 ב"טסה" בשעות הראשונות של המלחמה מימין לשמאל: קמ"ן-יאיר ורדי; קשר"ח-שלמה וקס; מח"ט-אמנון רשף; סמח"ט-איתן אריאלי; ק.אג"מ-אהוד סוקול; מס"ח-משה גרובר. צילום" אתר חטיבה 14

מח"ט 14 בתעלת סואץ ומח"ט 188 ברמת הגולן בפרוץ מלחמת יום הכיפורים

בשעה 14:00 של 7 באוקטובר 1973, פיקדה מפקדת חטיבה 14 בראשותו של אלי"ם אמנון רשף על החלקים המרכזי והדרומי של תעלת סואץ: 200 ק"מ לפי גבולות הגזרה – בין העיר הנטושה קנטרה בצפון (מעט מדרום לה), ועד אמצע מפרץ סואץ בדרום. מתוך זה, כ־100 הק"מ הצפוניים היו בין העיר סואץ לקנטרה. מקנטרה וצפונה פעלה חטיבה מרחבית 275. בגזרת חטיבה 14 היו שמונה מעוזים וכוחות בהיקף של שני גדודי שריון וגדוד חת"ם במחנות פלוגתיים במוצבים מאחורי קו המעוזים. באותה עת, שתי חטיבות שריון 14 ו־401, החזיקו את הקו בסבב של חצי שנה בקו וחצי שנה אימונים. עם פתיחת המלחמה פיקד רשף על הגזרה מתוך בונקר הפיקוד החטיבתי במחנה טסה (כ־25 ק"מ מזרחית לקו התעלה), לאורך 24 השעות הראשונות של המלחמה. רק לאחר 24 שעות הוא יצא מן המפקדה לפיקוד מלפנים. כך כתב בספרו **לא נחדל** על קרבות חטיבה 14 במלחמה, בנושא "שליטה ומיקום המפקד":⁷ "במשך כל היממה הראשונה פיקדתי על החטיבה מתוך בונקר החמ"ל. אין ספק שמבחינה "טכנית" של שליטה זה היה נכון. במשך כל שעות היום הראשון של המלחמה, רוחב הגזרה החטיבתית השתרע על פני כ־200 קילומטר. תנאי השליטה בגדודים, בפלוגות ובמעוזים היו קשים ביותר, עקב הטווחים הגדולים והתנאים הטופוגרפיים והאטמוספריים. קשיים אלה גברו במיוחד מכיוון שהאויב השקיע מאמצים רבים לחסום את רשתות הקשר, והיה הכרח לדלג בין רשתות קשר רדיו ולהסתייע בקשר טלפוני, בעיקר עם המעוזים ומפקדות הגדודים. אופי לחימת החטיבה, הפיצול לפלוגות ולעיתים למחלקות נפרדות, וקשיי השליטה האובייקטיביים של מפקדי הגדודים, חייבו אותי להכנס לרשתות קשר פלוגתיות, לתקשר עם מ"פים ואפילו עם מ"מים לאחר שמפקדיהם נפגעו, לקבל מהם דיווחים ולהורות להם מה לעשות וכיצד. היו מקרים רבים של הכפפת כוחות וציוותים, שהמפקדים לא הכירו זה את זה בתקף הנסיבות, ונאלצתי ללוות את המהלכים הללו בהכוונה ובתדרוך צמודים [...] גם לאחר שהגזרה החטיבתית צומצמה לגזרה המרכזית של התעלה [את הגזרה הדרומית קיבלה חטיבה 401] רוחב הגזרה החטיבתית היה 55 קילומטר וחלק מקשיי השליטה נותרו בעינם. לכן אם מתבוננים בנושא בהיבט "השליטה הטכנית", היה זה נכון. אבל... היה זה **משגה מנהיגותי ופיקודי שלי** [שלוש הנקודות וההדגשה במקור].

אין לי ספק שבמשך כל שעות הלחימה קיבלתי דיווחים שוטפים ואמינים מכל מפקדי המשנה, והיו רבים כאלה. למרות זאת, מבחינה פיקודית הייתה זו טעות. מפקד ברמה הטקטית-חטיבתית חייב להתרשם באופן אישי ובלתי אמצעי משדה הקרב ולא להסתפק בתמונה המתקבלת אצלו על בסיס דיווחים. באשר לפן המנהיגותי: על משקל האמרה 'צדק צריך לא רק להיעשות אלא גם להראות', מפקד שדה צריך לא רק לפקד, אלא גם להיראות בשדה הקרב ובקדמתו. הוא חייב להפגין נוכחות במובן החיובי של הנושא ולהמצא בין ובתוך הכוחות הלוחמים. [...] גם אם השיקול "הטכני" הקשור בשליטה תמך בהחלטה להישאר בחמ"ל, הרי השיקול המנהיגותי-פיקודי היה אמור לגבור, בעיקר במצב המשברי שבו הייתה נתונה החטיבה. נכון ונבון היה מצדי לשלב את הדברים כדי להגיע לשליטה אופטימלית. הייתי צריך לבצע "גיחות" עם החפ"ק החטיבתי במהלך שעות האור והחושך למען 'אראה ואיראה'."

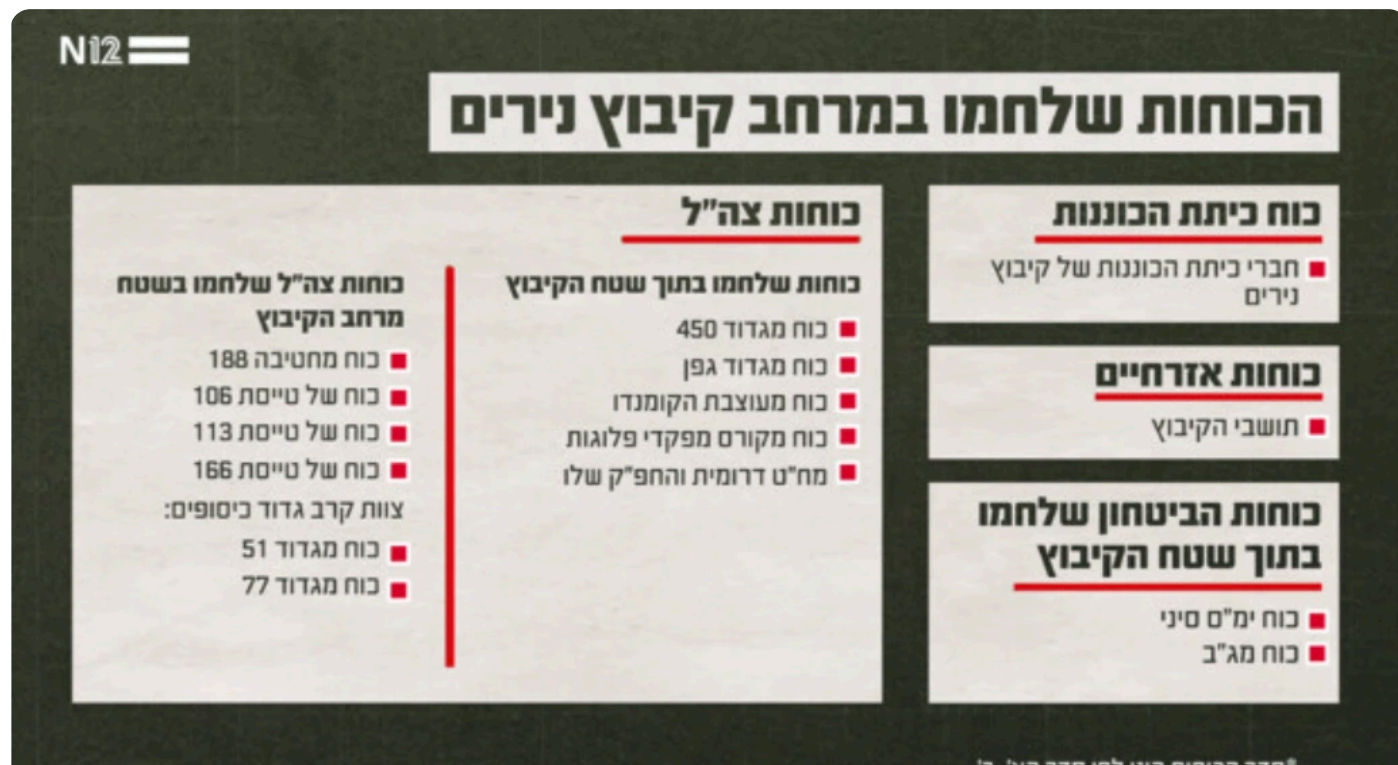
כתיבתו של רשף ב־2013 היא מעט אפולוגטית, אולי לנוכח הביקורת הציבורית על "מח"טי הפלזמות" של מלחמת לבנון השנייה (אני אחד מהם). השליטה בגזרה כה רחבה שבה צלחו כוחות מצריים רבים, פיצולי הכוחות של צה"ל, עם אמצעי הקשר של אותם ימים, חייבה הישארות במפקדה. להבנתי, יציאה של רשף ל"פיקוד מלפנים" לא הייתה תורמת להבנתו את חומרת המצב, והייתה נוסכת ביטחון במפקדים בגזרה מצומצמת שבה היה פועל, ועם השפעה נמוכה על המפקדים בשאר הגזרות.

לגבי תפקוד המח"טים בקו רמת הגולן עם פרוץ המלחמה: הפו"ש על גזרה זו היה מפוצל ביסודו בין חטמ"ר 820 שפיקדה על המוצבים ובין חטיבת השריון 188 שפיקדה על שלושה גדודים. מח"ט 820, אל"ם צבי בר, שנכנס לתפקידו יום לפני המלחמה, שהה במפקדה במשך כל היממות הראשונות (למעט יציאה לרמת מגשימים כדי לשכנע את התושבים להתפנות) ועסק בהעברת דיווחים מהם למפקדת אוגדה 36 ולמפקדי חטיבות השריון. מח"ט 188 אל"ם יצחק בן שוהם, שגדודי הטנקים שלו היו פרוסים לרוחב כל הגזרה, מילא את מקומו של מפקד הפיקוד, אלוף יצחק (חקה) חופי שהיה ב־14:00, בעת פרוץ המלחמה, בקריה. לא איכנס לעניין ההחלטה של סגן מפקד הפיקוד שמחוני להפעיל את חטיבה 7 - העתודה הפיקודית - מייד עם פרוץ המלחמה בגזרה הצפונית ובכך לחלק את הרמה בין שתי חטיבות השריון. מפקדת אוגדה 36 תפסה פיקוד על רמת הגולן לאחר חצות של 6 באוקטובר. בן שוהם קיבל מחופי פקודה ב־16:00 להיערך לצאת ממוצב הפיקוד בנפח כדי לפקד על כוחותיו בגזרה הדרומית מחפ"ק המח"ט שלו.

על נושא מיקום המפקד כתב יהודה וגמן: "בדיעבד, נראית יציאתו של המח"ט לגזרה הדרומית ככזו שלא הביאה לשיפור תמונת המצב ואף הרעה אותה. היציאה לשטח הביאה לכך שמפקדת החטיבה נותקה מאמצעי הקשר והשליטה הנוחים שלה. הסמח"ט, קצין האג"ם והמס"ח נשארו בנפח, והמח"ט, שניסה כל הלילה לפקד על החטיבה בחושך מנגמ"ש בודד, לא הצליח לשפר שליטתו בה ולארגן את כוחותיו טוב יותר, כדי שיעמדו מול מחץ ההתקפה הסורית. [...] ניתן לומר כי ההישג החשוב שהשיג מח"ט 188 ביציאתו לגזרה הדרומית, היה בהבנת גודל הבעיה שנוצרה בגזרתו, וחוסר היכולת להשפיע עליה יותר. [...] בשלב זה התמצתה יכולתו להשפיע על הקרב רק בעידוד הלוחמים להילחם במעין קרב השהייה [...]". בבוקר חזר בן שוהם עם הנגמ"ש לנפח דרך גמלא ושפר הירדן. לקח את הטנק שלו והמשיך להילחם על ציר הנפט עד

מותו, יחד עם הסמח"ט וקצין האג"ם בצהרי 7 באוקטובר תוך לחימה נגד טנקים סוריים שניסו לכבוש את נפח.⁸ קצין האג"ם הפיקודי אורי שמחוני, שהיה בחמ"ל הפיקוד בנפח מתחילת המלחמה אמר בראיון כי בן שוהם "נהרג כטנקיסט, לא כמח"ט [...] על הגזרה לא היה מפקד אף פעם, אף אחד לא פיקד".⁹

המאמר מתמקד בדרג החטיבה, אך ראוי לציין כי מפקד אוגדת סיני 252, אלוף אלברט מנדלר, פיקד על הקרבות של 6 באוקטובר מחמ"ל האוגדה בבסיס רפידים (כ־60 ק"מ מהתעלה, הותקף על ידי מטוסים מצריים). הוא יצא לסייר בגזרה בבוקר 7 באוקטובר. מפקד אוגדה 36 תא"ל רפאל איתן פיקד על קרבות ההגנה ברמת הגולן ממחנה נפח שבשלב מסוים התחוללה על גדותיו לחימה מול טנקים סוריים.

תחקיר צה"ל - נירים. צילום: דו"ץ

חטיבות אוגדת עזה במתקפת 7 באוקטובר

מפקד החטמ"ר הדרומית, אל"ם אסף חממי, שהה בבסיס בעת פרוץ המלחמה. הוא נכנס לחמ"ל מייד בתחילת ירי התמ"ס, הבין כי מתפתח אירוע באזור קיבוץ נירים, יצא כמה דקות אחר כך עם החפ"ק שלו לשם (06:35), תוך שהוא משאיר בחמ"ל את קצינת החמ"ל שהייתה במשמרת. כמה דקות אחר כך, לנוכח ההבנה כי מדובר בפשיטות רבות (לא ברור אם חשב שיש מאמץ עיקרי של האויב במרחב כיסופים-עין השלושה-נירים, או שההתקפה דומה בעוצמתה לרוחב כל הגזרה), הכריז ברשת הקשר "מלחמה" והנחה להקפיץ את כל הכוחות לגדר ואת כיתות הכוננות ביישובים.

כאשר הבין כי מדובר במתקפה רחבה, כבר היה בתוך קרב בקיבוץ נירים, מוקף באויב. הוא נהרג ב־7:00 בבוקר בקירוב, תוך הפגנת גבורה אישית. השפעתו על הקרב עד מותו הייתה בהכרזה על שינוי המצב, שיש בה חשיבות רבה. הקושי לדעת מה עמד בבסיס ההחלטות שקיבל, מותו בקרב והעובדה שגופתו עדיין מוחזקת בעזה, מקשים על דיון בשאלת החלטתו לצאת מהחמ"ל, הנראית נכונה לעת קבלתה, לנוכח מה שנכתב מעלה. יש לציין כי סמח"ט דרומית גר בגזרה ונפצע בדרכו מביתו למפקדת החטיבה. לעומת זאת, אחד ממנהלי הלחימה שגר בקיבוץ מגן הגיע לחמ"ל דרומית כחצי שעה לאחר תחילת המתקפה והחל לפקד עליה. במצב זה, מפקדת חטמ"ר דרומית התקשתה לבנות תמונת מצב בגזרתה.

מפקד החטמ"ר הצפונית, אל"ם חיים כהן, היה בחופשת שבת וחזר לבסיס רעים לפנות בוקר. הוא נכנס בתחילת המתקפה לחמ"ל החטיבה עם קצין האג"ם שלו (שנשאר שבת), זמן קצר לפני שמחבלי נחבה פרצו למשרדו מתוך כוונה לחוטפו, וניהל את הלחימה בגזרתו מחמ"ל החטיבה כעשר שעות, עד 16:00 בערך - אז יצא לשטח. בשעות הראשונות ללחימה הצליחה מפקדת החטיבה (במגבלות המצב), ליצור תמונת מצב חלקית ולהפעיל אש מסקר וכטב"ם. כהן הכווין את מח"ט גבעתי וכוחות של החטיבה משדרות לכפר עזה, נתן הנחיות לטנקים בודדים, הגדיר שרשרת פיקוד במקומות מסוימים, ועוד.

בגזרתו של כהן התרחשו 28 אירועי לחימה, ולכן אם היה יוצא לפקד על אחד מהם היה מאבד יכולות פו"ש רבות שקיימות רק בחמ"ל החטיבה, ובכללן היכולת לרדת לרשתות קשר גדודיות ופלוגתיות, תקשורת עם יחידות מרוחקות, יכולת תקשורת עם חיל האוויר ועוד. מצד אחר, יציאה מוקדמת יותר לכביש 232 הייתה אולי מקנה לו הבנה טובה יותר ויכולת שליטה טובה יותר בלחימה על החזקת צירים וצמתים פתוחים. הביקורת עליו בהקשר של 7 באוקטובר הייתה שיצא לשטח מאוחר מדי אף שקצין האג"ם החטיבתי היה איתו בחמ"ל, וכן על תפקודו בהיבטים נוספים כחמ"ט, זאת נוסף למימוש אחריותו בתקופה שלפני המלחמה.

חשוב לציין כי באוגדת עזה נקבע בשנים 2010–2012 נוהל אוגדתי בנושא מיקום המח"ט בשני מצבי יסוד:

1. כשהמח"ט או מחליפו כונן לבד (בסופי שבוע/חגים), הוא תמיד ינהל את הלחימה מהחמ"ל ולא יצא לפיקוד לפנים עד השגת שליטה מבצעית באירוע. ההיגיון שעמד ביסוד קביעה זו היה שאי אפשר לנהל אירוע חטיבתי מרכב דוד, עקב מגבלות פו"ש ושו"ב בהפעלת כוחות וסיוע אווירי.
 2. כאשר המפקדה באיוש גבוה (לרוב באמצע השבוע) – הסמח"ט/קצין האג"ם יפתחו את החמ"ל כקדמית. המח"ט, בגיבוי המפקדה, יצא לפיקוד מלפנים על בסיס חפ"ק.¹⁰ נראה כי נוהל זה נשכח במהלך השנים.
- בהקשר של מיקום מפקד האוגדה: בשנים האחרונות השתפרו יכולות הפו"ש של מאו"ג כאשר הוא יוצא ממפקדתו עם חפ"ק ממוכן ומוגן, ומשאר מאחור ראש מטה שניהל את המפקדה העיקרית. מצב זה נכון למפקדי אוגדה בעת תמרון, ומפקדי האוגדות במלחמת "חרבות ברזל" מיצו יכולות אלה. להבנתי, אי אפשר להקיש מכך על יציאה של חפ"ק מאו"ג קל כפי שהיה קיים באוגדת עזה, במצב שבו מחד הגזרה תחת לחימה, ומצד שני המפקדה אינה מאוישת בממלאי תפקידים בכירים כמו רמ"ט.

מוצב של חטמ"ר גולן. צילום: ויקיפדיה

דיון, המלצות וסיכום

צה"ל סבל לפני המלחמה מחלוקה סכמתית של הפעילות הצבאית למצבי "שגרה, חירום ומלחמה". המעבר ביניהם אמור היה להתרחש לנוכח התרעה, ובעקבותיה תגבור כוחות ויכולות מסוגים שונים, אף שבחזית לבנון היו למפקדי פצ"ן ואוגדה 91 ספקות בדבר אמינותה של התרעה כזו. ספרות התו"ל שהוצגה ממחישה אף היא את ההבחנה בין מצבי התפקוד. לצה"ל יש גבולות יבשתיים ארוכים, שבהם מתקיימת פעילות בט"ש נקודתית, המאפשרת למפקדי החטיבות והאוגדות לרכז מאמץ של כוחות מעטים, אמצעי מודיעין, אוויר ופו"ש, כדי לבצע היטב את משימותיהם. הבעיה – לעיתים בגבולות אלה מתחילה מתקפת פתע, המאתגרת כל היבט של התארגנות הבט"ש – ההישענות על התרעה, תצפיות, מכשול, היקף הכוחות, דפוסי פו"ש ועוד. המאמר המחיש את המתחים העצומים הקיימים בהקשר של מיקום מפקד חטמ"ר בגבולות, בפרוץ מלחמה ללא התרעה. ההצעות האלה לא יפתרו את המתח שבו נתון המפקד, אך יכולות להקל עליו:

ההמלצה העקרונית היא כי במצב שבו מפקד החטיבה מבין כי מתחילה מתקפת פתע, מיקומו ייקבע לנוכח עדיפות ברורה ליצירת תמונת מצב כבסיס לקבלת החלטות לגבי כוחותיו, ואולי יותר מזה, כבסיס לדיווחים לרמות ממונות והכוונת כוחות ואמצעי תגבור לגזרתו – בחמ"ל החטיבה או במקום אחר שבו יהיו לו אמצעים מתאימים. במתקפת פתע, מצב היסוד שונה מהותית ממצב מלחמה ומצב בט"ש, שבהם למח"ט הוקצו מראש האמצעים לביצוע משימתו ולכן עיקר ההחלטות הן "פנימיות". כאן הנחת המוצא היא שכוחותיו אינם מספיקים ולכן ליכולת ליצור תמונת מצב עבור הרמות שמעליו, להמליץ להן ועוד, חשיבות עליונה.

לכאורה, אפשר לומר כי לנוכח אמצעי השו"ב הקיימים כיום המח"ט יכול לקבל תמונת מצב טובה מן החמ"ל לגי"פ שלו. ואולם להבנתי, לשהייה בחמ"ל יתרונות חשובים נוספים כמו יכולת להפעיל קציני מטה במהירות, תקשורת מסוגים שונים מול מפקדות בכירות ושלא כולה אפשרית מג"פ, וגם תנאים טובים יחסית להערכת מצב ולחשיבה. המלצתי היא כי יציאה מהחמ"ל תהיה בעיקר לצורך השלמת תמונת המצב דרך התרשמות בלתי אמצעית מהמצב בשטח, אם יחוש כי יש לו פער בעניין (וייתכן שזה מה שהניע את חממי לצאת מהחמ"ל). פיקוד מלפנים לצורך הפגנת מנהיגות רלוונטי לאחר שתמונת המצב התבררה, יש ממלאי תפקידים אחרים שיכולים להמשיך בגיבושה, ולמרחב שאליו יוצא המח"ט יש חשיבות ברורה, ביחס לאחרים המצויים בגזרתו.

המלצות נוספות:

- מיקום מפקדות אוגדה וחטיבה כך שלא יהיו מאוימות בהתקפה יבשתית בשעות הראשונות של הלחימה, כדי לאפשר פעולתן המיטבית. הדבר נכון בעיקר בגזרות ארוכות. מיקום המפקדה צריך להיות מאחור, כאשר בינה לבין הגזרה כולה יש נתיבים המאפשרים הגעה מהירה בעת הצורך.
 - הכנת מפקדות חליפיות ולו חלקיות בבסיסים עורפיים יותר, כדי לאפשר פיקוד מהן אם המפקדה הראשית תחת מתקפה (לדוגמה, בדרום – ג'וליס, צאלים).
 - תרגול מפקדות חטמ"ר בגבולות בתרחישי קיצון, שכוללים בתוכם כישלון הגנה, לפחות בתחילתה, כדי להכין קוגניטיבית ומנטלית את כל ממלאי התפקידים במפקדה למצבים דומים. תרגילים כאלה נדרשים להתקיים גם בשבתות וחגים, כאשר האיוש הראשוני חלקי; חלופה לתרגילים בגזרה אשר קשה להסתיר בהם את ההכנות מעיני המתורגל ושעלותם המשאבית רבה, היא סימולטור לקבלת החלטות.
 - מינוי סמח"ט ב' או רמ"ט מילואים, החי בגזרת החטיבה, נוסף על הסמח"ט הסדיר. הוא נדרש להיות בקיא בתמונת המצב, להיות מסוגל להגיע תוך דקות למפקדת החטיבה ולאפשר למח"ט לצאת קדימה, אם זה ירצה בכך. המשמעות לדוגמה היא שהוא יידרש להישאר שבת בגזרה, כאשר המח"ט יוצא לחופשה או מחוץ לגזרה. לצורך כך יידרש מנגנון העסקה חדש שאינו קיים כיום בצה"ל, ואשר בו סמח"ט ב' / רמ"ט חטמ"ר יקבל משכורת חלקית מצה"ל ויהיה מחויב לכוננות ברמות שיוגדרו.
- ולסיום, הצעה בתחום אתוס הלחימה של צה"ל. צה"ל כארגון מצפה מכל יחידותיו ואנשיו לחתור לניצחון. המשמעות ברמת הלוחם וברמות הפיקוד הזוטרות ברורה – חתירה למגע עם האויב כדי להשמידו. ביממה הראשונה של מתקפת פתע היו מפקדים רבים, בדרגות אל"ם ומעלה, שחתרו למגע כלוחמים. בה בעת, במקומות מסוימים הצטברו לוחמים רבים ממגוון גדול של יחידות, ונוסף אתגר של מיצויים באופן אפקטיבי, המצריך שליטה בכוחות וקבלת החלטות. בעוד תפקידו של הלוחם להילחם, תפקידו של המפקד לפקד. רצוי להגדיר כי במצבים כאוטיים, מה שמצופה ממפקדים אינו רק חתירה למגע אלא גם, ולעיתים בעיקר, "חתירה לפיקוד".

תודות למעירים האנונימיים בדרגי אל"ם/תא"ל שפיקדו בעברם/מפקדים כיום על חטיבות ואוגדות בגבולות.

לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן

הערות

- [1] פינקל, מ' (2019). מעבר בין בט"ש למלחמה - אתגר של זיהוי השינוי, הטמעתו וביצועו. בתוך : פינקל, מ' (עורך). אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח. מערכות
- [2] זרוע היבשה (יוני 2017). החטיבה וצוות הקרב החטיבתי, עמ' 72–73
- [3] שם, עמ' 74
- [4] שם, עמ' 75
- [5] זרוע היבשה (יוני 2017). החטיבה המרחבית (החטמ"ר), עמ' 55–56

[6] שם

[7] רשף, א' (2013). לא נחדל – חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים. דביר, עמ' 191–192

[8] וגמן, י' (2003). כאוס בנפח. בתוך: "מלחמה היום" – חקרי מלחמת יום הכיפורים. ח, גולן ושאול, ש (עורכים). מערכות, עמ' 311–358

[9] פיקוד הצפון במלחמת יום הכיפורים - ריאיון עם אלוף (מיל') אורי <https://www.youtube.com/watch?v=pgaiboDhVFw> (מיל') אורי (2016). שמוני. (נובמבר 2016): דקה 27-28.

[10] ריאיון עם תא"ל (מיל') טל חרמוני, מח"ט דרומית באוגדת עזה בשנים 2010–2012, 10 במרס 2025

נשקים חכמים, הנחות יסוד מטומטמות: הזיות מערביות פוגשות את מציאות המלחמה

פרופ' דיוויד בץ, ראש תחום "המלחמה בעולם המודרני", המחלקה ללימודי מלחמה, אוניברסיטת קינגס קולג' לונדון

פרופ' מ' ל' ר' סמית, ראש תחום "הגות אסטרטגית", המרכז לעתיד ההגנה והביטחון הלאומי, אוניברסיטת קנברה 04.09.2025

דיגיטיזציה לוחמת סייבר כושר תעשייתי מרקם הלחימה

רחפנים, סמארטפונים וחיישנים דיגיטליים שינו את מרקם הלחימה, אך לא בדרכים שייטיבו עם המערב – או ניצחון באמצעות רצף של קליקים. התפיסות והשיטות הצבאיות של המערב אינן כושלות כי הן חסרות ערך, אלא משום שהן נשענות על הנחות יסוד שכבר אינן רלוונטיות. הצלחה אסטרטגית אינה תלויה במי שמגיב במהירות או מצית את הרשתות החברתיות, אלא באמת הפשוטה, האפורה ונטולת ההילה: ייצור, סבלנות ותכלית

תותח בפעולה במהלך מלחמת רוסיה-אוקראינה. צילום: משרד ההגנה של אוקראינה

בכל הפרשנות המופיעה בצורה נרחבת באמצעי התקשורת המערבית על מלחמת רוסיה-אוקראינה, בולטת עובדה אחת חוזרת ונשנית: מחוץ למשתתפים במלחמה עצמה, רק למשקיפים מעטים יש ידע והבנה מלאה, ברורה וללא סתירות פנימיות של האירועים בשטח. ערפל המלחמה – שבעבר נבע מהבלבול של שדה הקרב – התעבה בעידן הדיגיטלי, לא רק בשל נרטיבים אסטרטגיים מתחרים וצילומי רחפן נטולי הקשר, אלא גם עקב הערפל של האשליות שהשתלטו על החשיבה המערבית. במשך כמעט שלוש שנים, זרם קבוע של פרשנות – לעיתים קרובות של כותבים שקרבתם לתופעת המלחמה בכלל ולמלחמה באוקראינה בפרט מסתכמת בכתיבת מאמרי מערכת בתקשורת ללא הבנה מעמיקה במקצוע המלחמתי או נוכחות ממשית בזירת המלחמה עצמה – יצר תחזיות הגדושות בביטחון עצמי אך דלות באישוש. צוות מוכר של קולות בעולם המערבי,¹ מחזקים על ידי טורי המערכת של מרבית העיתונים הגדולים, הבטיחו שוב ושוב לקהל הקוראים שהניצחון נמצא ממש בהישג ידה של אוקראינה,² או שמשטרו של נשיא רוסיה ולדימיר פוטין מצוי על סף קריסה.³ ההצהרות האלה, שלעיתים נדירות היו מעוגנות במציאות שדה הקרב, שירתו פחות את הניתוח האסטרטגי ויותר כהרגעה פסיכולוגית: תרפיה מחופשת לתובנה.

אופנה זו של לוחמת תודעה, שמטרתה לעודד את רוח הציבור המערבי ולשכנעו שהניצחון ממש קרוב ולדכא את רוח האויב משום שהוא עתיד לנחול תבוסה, השתלבה היטב בשרשרת האשליות שהגדירו את ההגות הצבאית המקובלת במערב לאחר המלחמה הקרה. מנהיגים מדיניים ומתכנני מדיניות ביטחון חזו בנחרצות

עידן חדש של לוחמה – מהירה וכירורגית – המבוצעת על ידי כוחות מותאמים במדויק למשימה, המצוידים בחימושים מדויקים ובמערכות שליטה ובקרה מרושתות. לפי חזון זה, המלחמה תהיה לא רק מכרעת אלא "נקייה": לחימה שתתנהל מרחוק, ומסתיימת, מטאפורית, "לפני ארוחת הצהריים". במקומה הם קיבלו את הקרב על בחמוט (הדומה לקרב סטלינגרד במלחמת העולם השנייה).⁴

מאמר זה מבקש לנתח את ההתנגשות בין הזיות עידן המידע הדיגיטלי ומציאות העידן התעשייתי. המלחמה באוקראינה חשפה את השבריות של הנחות היסוד הצבאיות המערביות הקיימות שלושה עשורים. היא עשתה זאת לא באמצעות דיון וחשיבה מחדש בתחום האסטרטגיה, אלא דרך ההשתלטות מחדש של טבע המלחמה על המציאות והשיח. השתלטות שגררה בכוח את הדיון ההגותי במערב חזרה מההפשטות של עידן המידע להגיון הקשה והקשוח של אלימות, חיכוך והצורך ברצון מדיני שאינו מוותר. "קץ ההיסטוריה" לא הגיע; לעומת זאת הארטילריה חזרה.

אשליות דיגיטליות ומציאות קינטית

דיגיטיזציה – שנתפסה בעבר כיתרון האסטרטגי המובהק של המערב –⁵ נכשלה לייצר את הפירות המדיניים שמצדדיה חזו בביטחון כה עמוק. התאוריה מפתה בפשטותה: על ידי מיזוג תחמושת מדויקת, מודיעין בזמן אמת ופיקוד רשתי, מלחמות יכולות להיות מוכרעות בצורה מהירה, נקייה וזולה.⁶ התורה עוגנה בתפיסה הקיימת מאמצע שנות ה־90 של המאה ה־20 ואילך, שביקשה להנחיל "הלם ומורא ברמות מהממות על היריב בבת אחת או בפרק זמן סביר, באופן שישתק את רצונו להמשיך בלחימה".⁷ אבל כפי שקרל פון קלאוזביץ הזהיר לפני כמעט מאתיים שנה, מלחמה היא התנגשות בין רצונות – אלימות הדדית, תוצאותיה לא ניתנות לחיזוי מדויק וביסודה היא כלי שרת של המדיניות.⁸ היא איננה תרגיל יעיל בניהול מערכות, ולא חלון ראויה טכנולוגי. היא אלימות מאורגנת המבקשת לממש יעדים מדיניים. מלחמה היא מבולגנת וברוטלית, ומתנגדת תמיד לפתרונות "נקיים". תורות אלה, פעמים רבות, התעלמו מתופעה עתיקה כאסטרטגיה עצמה שידועה לאלה המנוסים בלחימה: היריבים מסתגלים.⁹ היריבים האלה השקיעו לא רק בעליונות מבוססת ענן המידע, אפליקציות או פלטפורמות דיגיטליות, אלא באמצעים מסורתיים יותר: כמות, כושר עמידה ועומק תעשייתי.¹⁰

הרעיון שהעליונות הדיגיטלית תהפוך את המלחמה המסורתית למיותרת ושעתיד המלחמה שייך לא לצבאות ענק וטנקים, אלא לרשתות מבוזרות ואש מדויקת –¹¹ לא רק שהוכח כאופטימי יתר על המידה – המציאות התבררה כהפוכה. רוסיה ושחקנים אחרים אימצו את הכלים האלה, עקרו אותם ממסגור האידיאל התיאורטי שהגה המערב והשתמשו בהם בצורה מעשית, כלכלית ובהיקף נרחב. המערב, מנגד, הוקסם יותר ויותר מהמיתולוגיה הדיגיטלית שלו: חזון של מלחמה המנוהלת באמצעות קוד וקישוריות, תופעה שבה הערכים הליברלים "יכולים לרכב על האלגוריתם".¹² אין מקום שבו הדבר בלט יותר מההתלהבות מ"לוחמת הסייבר".¹³ התווך הוגדר בהתלהבות על ידי מובילי מדיניות מערביים ככזה שיכול לשנות את טבע תופעת המלחמה, אף שההשפעות האסטרטגיות התגלו לעתים קרובות כמאכזבות.¹⁴

מערכות נשק מבוססות בינה מלאכותית מתקדמת יכולות פוטנציאלית לשנות את אופי הלוחמה משמעותית, וחוקרים מערביים צודקים בהכירם את השימושיות וההבטחה הגלומה בהם.¹⁵ הקושי עולה, עם זאת, כשטכנולוגיות כאלה נתפסות כתחליף – במקום השלמה – ליסודות הקבועים של המלחמה: ריכוז הכוח והמחיר החומרי הבלתי נמנע של לוחמה מתמשכת. המציאות האמפירית ממשיכה לאשש עקרונות יסוד אלה. הדיגיטיזציה של המלחמה לא הובילה להתפגגותה החומרית, אלא לתיווכה בזמן אמת – מלחמות שמועברות בשידור חי, מייצרות מימים (Memes), ומשווקות לצריכה פופולרית. בעולם היפר מקושר, מלחמות הופכות יותר ויותר לתופעה שמהונדסת כהצגה לצפייה לקהל העולמי.¹⁶ אבל אפילו אם התווך השתנה, התוצאות לא השתנו.¹⁷ המלחמה נותרה מדממת, הרסנית – ולמרות החדירה של רחפנים ובינה מלאכותית לשדה הקרב – עדיין אנושית באופן עמוק.¹⁸ הטכנולוגיה אולי תשנה את הדרך שבה אנו הורגים, אבל לא את הסיבות לכך, או מה ההרג גורם לנו.¹⁹

חייל משתמש בטכנולוגיית הולוגרמה וירטואלית של טאבלט צבאי. צילום: Vu Hoang

מחלומות נזילים לבטון מזויין

יהיה טוב אם נשחזר את התעתוע האינטלקטואלי שקיבע את המחשבה האסטרטגית והצבאית בשנים העליזות שלאחר המלחמה הקרה – עידן שבו האמינו שהגיעו ימי קץ היסטוריה וגבולות המדינות טושטשו ונעלמו. זה היה הזמן שבו פרנסיס פוקויאמה הכריז בשלווה על ניצחון של הדמוקרטיה הליברלית,²⁰ זיגמונט באומן הכיר לנו את "המודרנה הנזילה" (Liquid Modernity),²¹ מיכאל מנדבלאום דיבר על דעיכת העימותים בין מעצמות גדולות²² וקניצ'י אומאה חזה את "העולם ללא הגבולות", המשוטח על ידי השווקים הגלובליים ו"מושקה" על ידי זרמים דיגיטליים.²³ החזיונות הללו לא התיישנו בצורה טובה. במקום גבולות מיטשטשים, העידן הדיגיטלי החזיר לאופנה את ההתבצרות. במקום להביא את האוטופיה הפוסט־טריטוריאלית, אנו רואים ברחבי העולם את החזרה של חומות – פיזיות, דיגיטליות, ואסטרטגיות.²⁴ גדרות וביצורי גבול, כמו גם מחסומים ומכשולים ביטחוניים פנים מדינתיים, משגשים, הגנות מפני טילים מתרחבות, ומפקדות מבוצרות היטב חזרו מחדש לאופנה.²⁵ ובשדה הקרב – מעזה ועד הדונבאס – ההאשטגס, חבילות המידע והנרטיבים של ניצחון אינם מצליחים לכבוש שטח.²⁶ אלה הדחפורים, הבטון והאנשים המחופרים מאחורי שקי חול, הפגזות עצימות, עמוק בתוך החלודה והבוץ של המלחמה האנלוגית.²⁷

עתיד המלחמה, כך נאמר, יהיה קל, זורם ונטול חיכוך.²⁸ הדיוק יחליף את הכמות. המלחמה תבוצע בדיוק ללא רבב ותסתיים בצורה נקייה לפני הבחירות הבאות. למרות זאת, מה שצץ הוא לא שינוי פרדיגמטי, אלא פלאשבק היסטורי: פלדה, חפירות, והחשבונאות הארוכה והשוחקת של ההשמדה ההדרגתית.²⁹ נכון, כטמ"מים סורקים את השמיים כיום, מביאים עימם אוצר מילים חזותי חדש של המלחמה וארגז כלים מורחב למעקב וטיווח.³⁰ אבל השפעתם האסטרטגית התמצתה בהעצמה, לא בשינוי, השיטות המסורתיות של הלוחמה. במקום מהפכה בשדה הקרב, הם יצרו תיעוש מחדש שלו – הגם שברזולוציית K4, יחד עם מסגור קולנועי. תופעת המלחמה לא איבדה את חומריותה. היא עברה תיעוש מחדש – עם רוחב פס טוב יותר ואינפוגרפיקות מעוצבות לעילא ולעילא.

אוקראינה: מקרה מבחן של שאפתנות יתר אסטרטגית ואשליות עצמיות

המלחמה באוקראינה הייתה אמורה להיות הדגמה של העליונות האסטרטגית המערבית – שדה מבחן שבו התחכם הטכנולוגי של נאט"ו, עוצמתו הכלכלית וסמכותו המוסרית יתלכדו כדי לבלום את התוקפנות הרוסית, בלי להיגרר למעורבות צבאית ישירה.³¹ בתחילה, אוקראינה התבססה על נשק מהתקופה הסובייטית, אך בהמשך הצטיידה בנשק מערבי – שסופק באופן לא שוויוני ולעיתים עם בעיות לוגיסטיות – לצד זינוק בתמיכה הכלכלית, דיפלומטית ומודיעינית.³² בעוד המנהיגים המערבים ציירו את מטרותיהם כהכלת הסכסוך ותמיכה בריבונות האוקראינית,³³ מה שהוצג כתוצאת הלוואי הצפויה, שלמעשה הייתה המטרה הראשית הסמויה, הייתה רחבה יותר: לערער את הלגיטימיות של הקרמלין, להחליש את רוסיה,

ולחזק את אמונתו המתערערת של המערב בכיוון ההיסטורי שנקט בו לאחר המלחמה הקרה.³⁴ גם אם השפלת רוסיה לא הייתה מטרה רשמית, לעיתים קרובות היא הייתה התוצאה הרצויה. לקבל את האיפוק המערבי כפשוטו הוא להתעלם מההקשר האידיאולוגי והאסטרטגי העמוק – במיוחד מהמסורת ארוכת השנים של תרועות ניצחון רטוריות ופנטזיות אודות החלפת משטרים שליליים שחלחל למעגלי הדרג המדיני המערבי. המרכז ללימודים אסטרטגיים ובין-לאומיים (Center for Strategic and International Studies – CSIS) אבחן זאת בצורה מזהירה: "למערב אין אסטרטגיה לשינוי משטר ברוסיה. עם זאת, אם אוקראינה יכולה לסיים את העימות בתנאים שלה, משטר פוטין עשוי ליפול. מלחמה כושלת [...] תהפוך את קריסת המשטר לתוצאה אפשרית".³⁵ העובדה שתוצאה כזאת מושמעת בצורה פומבית – אפילו בצורה אוהדת – מצביעה על שאיפות רחבות יותר מאשר הכלה.

נכון, המסרים הפומביים הדגישו יציבות וריבונות, אבל הנימה החבויה – כפי שהדהדו אותה בפרשנות באמצעי התקשורת, פרסומי מכוני מחקר ורטוריקה ממשלתית – נטתה פעמים רבות לכיוון השאיפה להעניש את רוסיה, לייצר דה-לגיטימציה מערכתית, ולעיתים אף פירוקה של רוסיה למספר מדינות.³⁶ מכון המחקר המועצה האטלנטית (Atlantic Council) היה אפילו ישיר יותר, כשהציע שהמערב צריך "לערער את התמיכה הפנימית הרוסית במלחמה, להרוס את המיתוס של העליונות הצבאית הרוסית ולכוון את מרחב ההשפעה של הקרמלין".³⁷ לנוכח זאת וושינגטון ובעלות בריתה התעניינו פחות בחזרה לסדר העולמי היציב, ויותר לנצל את המלחמה כדי להוכיח את עליונות הליברליזם. כפי שציין אחד מדוחות מכון ברוקינגס: "הלם ומורא" אמורים להיות המסר החוזר ונשנה של הגבלת היכולת הכלכלית של רוסיה להילחם".³⁸ אפילו אם לא נוסח כך באופן רשמי, טיעון זה הציג הגיון ברורה של הענשה, כזאת שפעלה מעבר לחישובים הטקטיים אל שדה הנקמה האידיאולוגית. במקום זה, מלחמת המערב נגד רוסיה באמצעות אוקראינה החלה להזכיר השקה כושלת של מוצר – הבטחות מופרזות, מימוש דל, ועדיין היא מדשדשת קדימה תוך הישענות על שאריות הדלק של מסע השיווק העצמי שלה. בעוד הצפי המוקדם במערב היה זהיר – במיוחד בחלקים של אירופה שהניחו ניצחון רוסי סוחף – הוא פינה את דרכו במהירה לרטוריקה מסלימה ברגע שאוקראינה החזיקה מעמד. בתוך שבועות, הפך הנרטיב מתמיכה והזדהות לצורך הגנת קיומה של אוקראינה למשהו גדול יותר: הבטחות לתמיכה "ללא הגבלת זמן",³⁹ הצהרות סוחפות על מאבק כלל עולמי למען הדמוקרטיה⁴⁰ ואימוצה של אוקראינה "כחלק ממשפחתנו האירופית".⁴¹

המטרות האסטרטגיות של המלחמה חרגו מרציונליות מדינית, והפכו חלק בלתי נפרד מהזהות המדינית והמוסרית של המערב. כעת, כשהניצחון עודנו חמקמק והתנופה נעצרה, המלחמה הפכה יקרה מכדי לנטוש אותה, ומביכה מכדי לספוג את כישלונה. היא מושרשת בהצהרות קיצוניות ובתפיסות עצמיות מוסריות של רוסיה ושל המערב מכדי להסתיים בצורה נקייה. התוצאה היא שלשני הצדדים אין סולם לרדת מהעץ.⁴² ניתן למנות את השגיאות שבאו לאחר מכן:

עוצמה רכה. תפיסה שזכתה להאדרה זמן רב במעגלי קובעי המדיניות במערב, המציעה שימוש בכלים לא צבאיים ושכנוע באמצעות כלים תרבותיים כדי לזכות ב"לבבות ובמוחות" (Hearts and Minds) בלי צורך להשתמש בכוח.⁴³ אולם הלבבות, ככל הנראה, קשים לשכנוע, והמוחות עסוקים מדי בגלישה מתמדת בתצלומי קטל על ידי רחפנים בטיקטוק או בוחרים להתנתק לגמרי.⁴⁴ מבצעי השפעה המבוססים על הנפת סמלית של דגלים בשגרירויות או האשטגים נוזפניים כשלו להזיז את הציבור או את קווי החזית.⁴⁵

מלחמה כלכלית. "העיצומים מהגיהנום" המדוברים כל כך,⁴⁶ היו אמורים להרוס את הכלכלה הרוסית במהרה.⁴⁷ אולם, בפועל, התל"ג הרוסי עבר את רוב מרחב מטבע האירו, שיכולותיו התעשייתיות עודנה מגמגמות.⁴⁸ גרמניה, מנגד, העבירה את מגזר הייצור לסוג של תרדמת מכוונת – נזק אגבי במיזם מוסרי, צמצום פליטות הפחמן הדו-חמצני, שלא טרח לבחון את הנתונים לפני שלחץ על ההדק.⁴⁹

אמינות אסטרטגית. בימינו, המוניטין של נאט"ו, שהילתו זהרה בימי המלחמה הקרה, מתנדנד בין שריד טקסי ובין חברת יחסי ציבור המתמחה בטיפול במשברים. הברית מזכירה יותר מפגש להעלאה באוב של מטרה אסטרטגית שחלפה מן העולם – הידיים שלובות סביב השולחן, מלמול סיסמאות, ותקווה כי רוח הרפאים של 1989 תעלה באוב ותגיד להם מה לעשות.⁵⁰ היא נעה ונדה בין הפרחת סיסמאות מלאות מוסריות וניפוח איומים, ואינה בטוחה האם היא אמורה להרתיע את היריבים או רק לספר לעצמה שהעניין עדיין חשוב.

המציאות מפוכחת ומייסרת: מבחינה מדינית אוקראינה כבר נוצחה מכיוון שהופך קשה יותר ויותר לדמיין את חזרתה לגבולות 2022 – שלא לדבר על חצי האי קרים שרוסיה השתלטה עליו ב־2014. אף שיש הממשיכים לטעון שאוקראינה יכולה עדיין לנצח על ידי הימנעות מהפסד,⁵¹ גישה זו מעידה יותר על עקשנות להחזיק מעמד ולא באסטרטגיה להשגת הישגים ממשיים. למעשה, הרעיון שאוקראינה עודנה יכולה לנצח כל עוד היא לא מפסידה, נשמע כמו שימוש בשימוש במילים שונות לאמירת דבר זהה ומחליף אסטרטגיה של ממש

בעקשנות לשמה. בבסיס הדברים עומדת מגמה רחבה יותר בשיח המערבי, ולפיה מגדירים מחדש את ההצלחה כעמידה עיקשת ובלתי מוגבלת בזמן – "כמה זמן שייקח" – ביטוי שנכנס למילון האסטרטגי המערבי כבר ב־2010.⁵² אכן, המצב מזכיר את ההסלמה חסרת ההסבר האסטרטגי של מלחמת העולם הראשונה. במקרה ההוא, המלחמה הגיעה לשיא עוצמתי ששינה את הסדר העולמי מכיוון שהמנהיגים המדיניים, שהתחייבו לניצחון באופן כה מובהק (ללא קשר להגדרה מהו אותו ניצחון), לא יכלו לסטות מהציווי להציג את עליונות העוצמה והרצון של הצד שלהם. גרוע מכך, איש לא הצליח לחמוק מהפחד המכרסם של תבוסה, ומההתמודדות עם חשבון הנפש שההפסד יחייב – השלכות שהפכו קשות אפילו למחשבה. אך ייתכן שהקטלני מכול היה הצורך המדיני הבלתי נמנע, משעה שהחלה הלחימה, לשכנע את האוכלוסייה שהקרבתה לא הייתה לשווא.⁵³

לרטוריקה של התחייבות ללא קץ יש חיי מדף מוגבלים: היא נשמעת החלטית, דוחה שאלות קשות ובאופן נוח מאפשרת להציג כמעט כל מעשה או אירוע כהתקדמות לעבר המטרה – עד שהיא כושלת. אולם מבחינה אסטרטגית, מדובר בעמדה מעורפלת, וכפי שמעידה ההיסטוריה של שאפתנות היתר המערבית במקומות כמו אפגניסטאן – הרי שבסופו של דבר אין היא בת־קיימא. פעמים רבות הוגדרה המלחמה כניצחון של התועלת האסטרטגית. כל עוד האוקראינים הם אלה שנלחמים, המערב מרוויח מרידוד היכולת הצבאית הרוסית בלי לשלם מחיר ישיר. כפי שציין הסנאטור האמריקני לינדסי גראהם בבוטות: "אני אוהב את הדרך הפעולה שאימצנו. כל עוד אנו נסייע לאוקראינה עם הנשק שהם צריכים ותמיכה כלכלית, הם יילחמו עד האדם האחרון".⁵⁴ עמדה כזאת היא ציניות מוסרית, אך עדיין ניתן להגן עליה כעניין של "ריאל פוליטיק" קר – אם כמובן ההיגיון הכלכלי והצבאי מאחוריה היה מוצק. הבעיה היא שהוא לא. כפי שהודה הגנרל הבכיר בנאט"ו כריסטופר קאבולי: "למרות אבדות נרחבות בשדה הקרב באוקראינה, הצבא הרוסי בונה את עצמו מחדש וצומח בקצב מהיר יותר משרוב החוקרים ציפו לו. למעשה, הצבא הרוסי, שחושל באש הקרב, גדול יותר כיום משהיה בתחילת המלחמה".⁵⁵ ההערכות המערביות של האבדות הרוסיות מוטלות בספק. הפנטגון הודה שהערכות הנפגעים הרוסיות הן "ברמת סמך נמוכה", הן שאובות ממגוון מקורות – צילומי לוויין, האזנה לשיחות, פוסטים ברשת החברתית – אולם היעדר השקיפות הופך אותן "במקרה הטוב, לצילום נקודתי לא אמין של המלחמה".⁵⁶ באופן דומה, האיחוד האירופי ככלל הפסיד, הגם שבאופן הדרגתי, הן בתחום הכלכלה הן באמינותו המדינית, והמחיר המצטבר גבוה יותר מזה של ארצות הברית.⁵⁷ לאלה המוכנים לאבחן את המצב ללא מסננים אידיאולוגיים, הסיום לא היה מעולם מוטל בספק – הוא הוטמע במהלך הפתיחה.⁵⁸ בהשוואה להרפתקאות מערביות מהעת האחרונה – אפגניסטאן, עיראק, לוב וסוריה – אוקראינה איננה יוצאת מן הכלל אלא החוליה האחרונה בשרשרת כישלונות.

כאשר בוחנים את ההתנהלות המערבית בהקשר של אוקראינה לצד אותם מהלכים "מוצלחים" של המדינאות המערבית, עולה שאלה מטרידה: מדוע שוב ושוב נכשל המערב בשקלול ובחישוב המציאות המדינית והצבאית בתדירות כה עקבית, כמעט בירוקרטית? הכישלון האסטרטגי שב ומופיע כמעין מחלה עונתית – צפוי מראש, אך נטול מענה. נדמה כי ההיגיון המכתיב את המדיניות התנתק מהעולם סביבו – הוא מתקדם לא באמצעות שיקול דעת מושכל, אלא מתוך חזרה מכנית על שגיאות, כאילו לפי סילבוס בלתי נראה של מכללה צבאית, הכתוב בדיו נעלם.⁵⁹ במונחיו של קלאוזביץ, המערב אמנם שולט בדקדוק של המלחמה, אך איבד קשר עם הגיונה –⁶⁰ הוא ממוקד בתנועה עצמה ולא במשמעותה, בדיוק הפעולה במקום בתכלית הפעולה ובשיווק המטרות המדיניות לציבור במקום בהשגתן.

נשיא רוסיה ולדימיר פוטין בביקור בבייג'ינג עם נשיא סין שי ג'ינפינג, 16 במאי 2024. צילום: Государственный визит в Китай

המערכת הבין-לאומית בעקבות הגישה המוסרית: ההתפרקות הגדולה

אחד השערים העצמיים האסטרטגיים שהבקיע המערב נגד עצמו בשנים האחרונות – שכל מי שכבר לא שיכור מאופוריות "קץ ההיסטוריה" יכול היה לחזות בקלות – היה הניסיון המערבי לבודד את רוסיה.⁶¹ המהלך שווק כהגנה מוסרית על הסדר העולמי החד-קוטבי, בהנהגת המערב, המבוסס על החוק הבין-לאומי, אך במקום זאת האיץ את הופעתו של עולם רב-קוטבי שהאמונה הליברלית דחתה בעבר כמעין בדיה מנומסת.⁶² סין ורוסיה קרובות עכשיו יותר משהיו.⁶³ ארגון BRICS, שנתפס פעם כתרגיל בשיווק של כמה מדינות המחפשות מעמד קובע בסדר העולמי, פתאום מקבל תשומת לב אמיתית. טורקיה ואינדונזיה, שאינן ידועות בהתלהמות אנטי מערבית, הן בין המדינות הרואות עכשיו חברות בארגון זה אמצעי ביטחון מפני תנודתיות המערב.⁶⁴ הדה-דולריזציה, שפעם היה קיים רק במוחם של הוגים וחוקרים מהשוליים – זוחל בשקט לתיקי ההשקעות של מוסדות.⁶⁵

הניסיון להפוך את הרובל הרוסי לאבק (Ruble to Rubble) לא הצליח. הוא נותר חזק ויציב, ואפילו יותר ממטבעות של כמה מחברות ה-7G. בינתיים,⁶⁶ המתקפה הכלכלית הרחבה נגד רוסיה התהפכה על תומכיה, כשפגעה במגזרי מפתח בתעשייה המערבית בצורה הרבה יותר יעילה מכל חלום שהעזו להעלות במהלך ישיבות אסטרטגיות הלומות וודקה בקרמלין.⁶⁷ התעשייה הגרמנית מבטאת חרטה – מאחורי דלתות סגורות של עוד מפעל פושט רגל.⁶⁸ תוצר הלואי המדיני הוא הסכם אירו-אסייתי מתהווה,⁶⁹ שנוצר לא מזהות אידיאולוגית אלא מספקנות משותפת כלפי המערב – במיוחד בגלגולו הנאט"ו-אירופי – שנתפס מבולבל, מנוון ולא מסוגל יותר לעצב את הסביבה העולמית באופן שאחרים יכפיפו עצמם אליהם.⁷⁰ המערכת הבין-לאומית שעוצבה לאחר מלחמת העולם השנייה טרם התמוטטה כליל, אבל היום מדינות רבות לא רואות את עצמן נאלצות לבחור בין קבלת חסות מערבית או מעמד של מדינה סוררת.⁷¹ דבר אחד הופך ברור: תפיסת הסדר העולמי שווינגטון ובריסל טוענות שהן מגנות עליו – המושתת על ערכים ליברלים חוצי-לאומים והנורמות שנקבעו לאחר סיום המלחמה הקרה – כבר אינה מייצגת את המציאות הרב-קוטבית והשסועה שרוב העולם מתקיים בה. בהצהרות של מנהיגים מערביים בעבר הקרוב כמו נשיא ארצות הברית לשעבר ג'ו ביידן ומזכ"ל נאט"ו ינס סטולטנברג, מוצגת התפיסה הליברלית של הסדר העולמי כסוג של חומה בצורה מפני התהווה,⁷² על אף שהרלוונטיות שלה מחוץ לעולם המערבי מוטלת בספק.

אפקט המסה: חזרתה של המלחמה התעשייתית

במשך עשורים הדגישה התורה הצבאית המערבית את המהירות, הזריזות והדיוק כמאפיינים המגדירים את המלחמה המודרנית. המסה, לעומת זאת, הושלכה לפח האשפה ההיסטורי – שריד מיושן מהעבר הראוי להישמר בארכיון לצד רובה המוסקט והכידון. החוכמה השלטת האמינה שהצלחה בשדה הקרב אינה תלויה עוד בכמות הכוחות; עליונות במידע וזריזות הפיקוד תהפוך את לוחמת השחיקה הכמותית למיותרת.⁷³ גיוס המוני נתפס לא רק כלא יעיל, אלא כמושנות אסטרטגית: איטי מדי, יקר מדי ומזכיר יותר מדי את העידן שבו מלחמות נטו להיגרר יותר ממחזור חדשות אחד. ואז הגיעו אוקראינה ועזה, ואחר כך המלחמה בין ישראל

ואיראן. לצידם הגיעו שוב ההבנות הלא רצויות של האמת המכוערת. אנו יכולים להתווכח מהי מסה בעידן הדיגיטלי – האם יכולות סייבר או כמות מידע יכולות "להצטבר" ולפעול ב"ריכוזי כוח" כמו טנקים, פגזים וחיי"ר.⁷⁴ אבל המלחמה באוקראינה הנחילה מסקנה מפוכחת: המסה עדיין רלוונטית – ולו רק במשמעותה הבסיסית כיכולת ייצור והיקף האלימות.⁷⁵ יכולת הייצור – הנמדדת לא בתדריכים מתוחכמים אודות תוכניות רכש אלא במספר הפגזים, הרחפנים וחלקי החילוף המגיעים לשדה הקרב – ממשיכה להכריע את המלחמות.⁷⁶ המספרים מאוקראינה מעניקים לנו שיעור טוב: רוסיה לבדה מייצרת פגזי ארטילריה בקצב של שלושה פגזים על כל פגז שמייצרות כל מדינות המערב יחד.⁷⁷ רוסיה לבדה מייצרת יותר רכבים משוריינים, רחפנים וטילים יותר מכל מדינות נאט"ו יחד.⁷⁸ היא עשתה זאת בלי לפשוט את הרגל,⁷⁹ או הרס הכלכלה המקומית –⁸⁰ כשהיא נסמכת על מפעלים מהתקופה הסובייטית ששודרגו ומכונת גיוס המוני בזמן מלחמה, שלמרות אופייה הקודר, הוכחה כעומדת במשימה.⁸¹

התגובה המערבית הייתה פחות מעוררת השראה. היא מתקשה לשמר את המלאים שלה, ועל אחת כמה וכמה לתמוך בלקוח האוקראיני.⁸² קצב הייצור האמריקני, למשל, של טילים מייצרים מדגם SM-3 הוא תריסר בשנה.⁸³ זאת איננה טעות דפוס. הוא אינו מספיק כדי להגן על נושאת מטוסים אחת, שלא לדבר על מדינה, יבשת או מערכת בריתות. מה שאנו רואים הוא לא רק מלחמה בין שתי מדינות, רוסיה ואוקראינה, אלא התנגשות בין שתי תפיסות מלחמה מתחרות: הדגם המועדף של המערב הממוקד בתחכום תוצרת העידן הדיגיטלי, מול דגם השחיקה מתקופת המלחמה התעשייתית – זה שהמערב הספיד מוקדם מדי ושלה אל ספרי ההיסטוריה.⁸⁴ תפיסה אחת נראית יותר ויותר כמו הרצאת TED; השנייה נראית כאילו היא מנצחת.⁸⁵

תאוריות מסוגנות ונקיות, מציאות מטונפת: גבולות התמרון וחזרת המלחמה המודרנית לעבר

במשך עשורים סגדה התורה הצבאית המערבית ללוחמת התמרון – מבצעים מהירי תנועה המיועדים לאגף את האויב, לפגוע בנקודות החלשות ולמוטט את רוח הלחימה שלו לפני שיוכל להעמיד הגנה נאותה.⁸⁶ במהותו זהו חזון של מלחמה כריקוד מסוגן: מהודרת ונקייה, מרובת תנועות ורצוי שתסתיים לפני שהריזוטו של מישוהו יתקרר. לעומתה לוחמת השחיקה נדחקה הצידה כשריד מאובן – חסרת חן, גסה ומסורבלת ומזכירה מדי את לוחמת החפירות של לוחמת העולם הראשונה מכדי שתיתפס כרלוונטית בעידן של מיזוג חיישנים, היתוך מידע וחימוש מונחה לוויין.⁸⁷

אולם שדה הקרב מסרב לנהוג למרשם זה. מתקפות הנגד המהוללות של אוקראינה, למשל, נתקלו בשדות מוקשים בעלי עומק של כקילומטר וחצי ובמערכות ביצורים שמזכירות את שהתרחש ב־1916.⁸⁸ מערכי ההגנה הנייחים של רוסיה – שבהערכות מערביות רבות נכתב עליהן שהן "מיושנות וחסרות ערך" –⁸⁹ הוכחו לא רק כעמידות אלא כקטלניות ומוצלחות. גם עזה לא הציעה תמיכה רבה בחשיבה התמרונת: פחות מלחמת בזק, יותר זחילה מדממת דרך בטון וכאוס.⁹⁰ המהפכה המדוברת רבות של הלוחמה המדויקת – המגיעה עם פצצות חכמות, רחפני סיור וצילום⁹¹ וטיוח בזמן אמת – לא הצליחה לייתר את התורות הישנות, להיפך היא הוכיחה שכוחם עדיין במוותניהן ועדיין צריך לפעול על פיהן. דיוק, מתברר, לא הופך את המסה למיותרת. הוא רק מאפשר לפגוע במשהו באופן מדויק. עם זאת, הוא לא מצליח לבדו, לעקור את האויב כאשר הוא מחופר, יורה עליך בחזרה, ונותר במקום גם כאשר העשן מתפזר.⁹² מה שאנו רואים היום הוא לא הופעתה של מלחמה מסוג חדש, אלא ההופעה מחדש של צורת מלחמה שחשבו שגורשה משדה הקרב אל דפי ספרי ההיסטוריה: פחות עמק הסיליקון, יותר מלחמת העולם הראשונה עם רחפנים. ולמרות מה שחבורות הפרסום המבריקות של חברות הטכנולוגיה הבטיחו, מלחמה נותרה מבחן לעוצמה והתמדה. ולבסוף, עדיין יתגמלו את היריב המסוגל גם לספוג את פגיעותיו של האויב, ולא רק לפגוע באותו אויב בתחום אלגוריתמי.

השתוללות הקצב: מהירות ללא ניצחון

נאמר לנו שהמהירות הורגת. ניצחון, הובטח לנו, שייכת למהירים.⁹³ לפי גרסה זו, הלוחמה בת ימינו חייבת להתבצע במהירות – יש לבצעה מהר ולסיימה בזריזות, עדיף לפני שהמציבים ישתעממו או שהסקרים יצנחו. אך שוב, התיאוריה התנגשה עם המציאות – והמציאות, כרגיל, מסרבת לפעול התוכניות של מערכות הבחירות או תאריכי סיום שנקבעו בלוחות השנה. מעיראק לאפגניסטן ועד אוקראינה, האובססיה המערבית עם מלחמות מהירות וקצרות הניבה שורת מלחמות כושלות וממושכות שסיומן לא ברור – לא משום שהמהירות פגומה לכשעצמה, אלא משום הטעות להפוך אותה לאסטרטגיה.⁹⁴ בפועל, מבצעים מהירים שימשו לעיתים קרובות תחליף לתכנון מגובש, והותירו את הקברניטים בלתי מוכנים למה שמגיע לאחר פרץ

התנופה הראשוני. מה שנותר לנו הוא תנועה המתחזה להתקדמות. המהירות הדיגיטלית – המגיעה עם לוחות מחוונים, סרטוני רחפנים ואפליקציות של מודעות מצבית – התגלתה כתחליף נחות לערכים הישנים שנדחקו לשוליים: סבלנות אסטרטגית, חוסן תעשייתי ונחישות מדינית. המערב אמנם שולט באמנות הזינוק המהיר בפתיחת המלחמה, אך הוא נוטה להתעייף וחסרה לו מיומנות ההגעה לקו הסיום שביקש.

חוות בוטים פרו־רוסית שנתפסה באוקראינה, אוגוסט 2022. צילום: MBC Україна

עליונות הסיפור, מציאות שדה הקרב

מעט מאוד ביטויים זכו לאחרונה ליוקרה כה רבה כמו "לוחמת מידע" –⁹⁵ הרעיון ולפיו הצלחה בעימות אינה תלויה רק בתוצאות בשדה הקרב, אלא בשליטה במרחב המידע: בהגנה על זרם המידע שלך, בשיבוש זה של היריב, ובשליטה על "הסיפור" המתרחש.⁹⁶ מצוותים של מכוני מחקר ועד מסמכי מדיניות ביטחונית, ביטויים כמו "תקשורת אסטרטגית", "מבצעי השפעה" ו"עיצוב הסיפור" מהוללים ככלים החדשים המעניקים יתרון מובהק –⁹⁷ כאילו בכוחם לבטל את הצורך בטנקים, פגזים, או ביכולת לספוג ולהסב אבדות במשך זמן. הניצחון, כך נטען כיום, אינו נקבע לפי איזו צבא מנצח – אלא איזו עלילה מנצחת.⁹⁸ אוקראינה, כמעט לפי כל אמת מידה מערבית, ניצחה בנחרצות את "מלחמת המידע": תיעודים קולנועיים, ממים שונים, וההתרסה הממותגת של זלנסקי – כולם נארו בקפדנות לצריכה עולמית.⁹⁹ מתקפתה הנועזת של אוקראינה על צי המפציצים האסטרטגיים של רוסיה בראשית יוני 2025, שבוצעה מתוך מכולות אזרחיות מוסבות בעומק השטח הרוסי, הייתה רק הפרק העדכני ביותר ב"דיפלומטיית הרחפנים" של המדינה.¹⁰⁰ הפעולה עוררה התלהבות בקרב כותבי הדעות במערב, כאשר פרשנים היללו אותה כנועזת, מבריקה ובעלת חדשנות משבשת. כותב אחד תיאר אותה כ"פעולה חשאית יוצאת דופן" אשר "הותירה מפציצים אסטרטגיים רוסים רבים בלהבות, וגרמה לחוקרים לחפש מילות שבח חדשות",¹⁰¹ בעוד אחר הכריז כי למתקפה יש "השלכות מהפכניות על עתידה של הלוחמה".¹⁰²

המתדיינים שכחו את העובדה שהמפציצים הרוסיים חנו בשטח פתוח כחלק מתנאי אמנת הגבלת הנשק האסטרטגי (SALT), שמטרתה להבטיח שקיפות ולאפשר אימות הדדי של כוחות גרעיניים בין ארצות הברית ובין רוסיה. העובדה שמהלך כזה נתפס כהישג תקשורתי אומרת רבות, שעה שהוא נושא עימו פוטנציאל לערער טאבו מתקופת הנשק הגרעיני, לעררב הסכמות ארוכות שנים בתחום הפיקוח על חימוש, ואף להזמין פעולת תגמול בשטח נאט"ו.¹⁰³ ניתן לזהות כאן אמונה תמימה ונוגעת ללב כי רוסיה – ויריבים עתידיים אחרים – יוסיפו לשחק לפי הכללים שאינם מכובדים על ידי אלה החוגגים את הפרתם.¹⁰⁴ ואולם הנקודה המרכזית היא ששום דבר מכל אלה אינו משנה את מאזן הכוחות בשדה הקרב. רוסיה מוסיפה להחזיק בשטח שכבשה ואף להגדילו, עולה בהרבה על אוקראינה בתפוקת הנשק, וכך קובעת את קצב המלחמה. הסתירה ברורה: בעוד קייב הצטיינה במהלכים מרהיבים באמצעות רחפנים,¹⁰⁵ מוסקווה נשענה על כיבוש הדרגתי באמצעות דחפורים ושחיקה ממושכת של האויב.¹⁰⁶ העובדה שרוסיה אינה נוקטת בשיטות של "הלם ומורא" במסע בזק אל תוך אוקראינה, אין פירושה שהתפישה המבצעית שלה לוקה בחסר. שוב, המציאות פשוטה: לנצח בשדה הסיפורים אינו שקול לניצחון במלחמה. ייתכן שיש לכך חשיבות – בעיקר לשם שימור התמיכה הציבורית מבית – אך שליטה בסיפור לבדה אינה מספקת הגנה כאשר קליעים ורסיסי פגזים עפים באוויר.

הרפיון האסטרטגי של המערב: מדיניות חוץ כהצגה

מתום המלחמה הקרה, נדירות הפעמים שבהן פעולות ההתערבות הצבאיות של המערב נבעו מהתמודדות נגד איום קיומי. תחת זאת, הן תפקדו כפעולות הפגנתיות – תגובות רגשיות לזוועות, לטרור, או לאסונות מתקשרים. הדחף המנחה לא היה מחויבות אסטרטגית הכרחית, אלא הפגנת נחישות תיאטרלית: נדרשת פעולה כלשהי, ויש לוודא שהפעולה תיראה.¹⁰⁷ זוהי מדיניות חוץ כהצגה – פעולה במידה המסוגלת לשדר מחויבות לכאורה לעיקרון אוניברסלי, אך לא עד כדי מימוש עקבי של המחויבות לאורך זמן או נטילת סיכון ממשי לציבור בבית. בינתיים התוצאות חוזרות על עצמן באופן מדכדך. עיראק, אפגניסטאן, לוב, סוריה:¹⁰⁸ כל אחת מההתערבויות נפתחה תחת נס דחיפות מוסרית ונאומים רוויי השראה, אך הסתיימה בעייפות, באי סדר אסטרטגי, או בקבירתם השקטה של לקחים שמעולם לא נלמדו.¹⁰⁹

ואולם אוקראינה שונה. ההימור גבוה יותר. היריב חזק בהרבה. כושר הייצור התעשייתי של רוסיה והחוסן החברתי שלה עולים במידה ניכרת על אלו של כל אחד מן המשטרים השבריריים במזרח התיכון או בצפון אפריקה.¹¹⁰ ואף על פי כן, תגובתו האינסטינקטיבית של המערב נותרה, באופן תמוה, כמעט ללא שינוי: אהדה מבוססת מוסר, מאולתרת מבחינה לוגיסטית, ואינה בת קיימא מבחינה תעשייתית. נדמה כי נאט"ו מבקש לנהל מלחמת יבשה של המאה העשרים על פי תנאי המאה העשרים ואחת – תוך הסתמכות על המלאים המקוצצים של שנות ה-90, וטווחי קשב המתואמים יותר עם הודעות סיכום של מפגשי פסגה של מנהיגים ולמסיבות עיתונאים רבעוניות מאשר עם כוונה אסטרטגית מתמשכת. למעשה, רבות מן ההתערבויות הללו נדמות כמותאמות לא לשדה הקרב, אלא לבמה המתוסרטת של הלגיטימיות הליברלית – מעוצבות לזכות בשבחים בטורי דעה, בדיונים פומביים ובפורומים מדיניים, שבהם הצגת עמדה מוסרית גוברת בעקביות על שיקולי המגבלות החומריות. הן מכוונות להשגת תמיכה מוסרית מצד בעלי הדעה "הנכונה" במקום לעמוד בתנאים הדרושים להשגת הצלחה אסטרטגית. בתפיסה זו, הניצחון הוא בגדר "במידת האפשר" בלבד – אך איתותים ערכיים ומוסריים הם בגדר חובה.

סיכום: העבר התחבר מחדש למערכת

אכן, רחפנים, סמארטפונים וחיישנים דיגיטליים שינו את המרקם של הלחימה.¹¹¹ אך לא בדרכים שמעצם טבען ייטיבו דווקא עם המערב – או ניצחון באמצעות רצף של קליקים, כפי שקיוו פעם. הובטח לנו שעידן המידע ישטח גבולות, יחליף עוצמת אש בסיבים אופטיים, ויפעיל סיפורי מעשה במקום אוגדות משוריינות. תחת זאת קיבלנו חפירות בנוסח מלחמת העולם הראשונה, גיוס המוני, וגוש אירו-אסייתי מתהווה המצויד הן בכושר תעשייתי הן בנחישות תרבותית להילחם על אף המחיר – גוש ההולך ונעשה נכון יותר ויותר לאתגר את ההגמוניה המערבית הדוהה. לא בדיוק האוטופיה של טכנולוגיות העילית שחזו נביאי המצגות. התפיסות והשיטות הצבאיות של המערב אינן כושלות כי הן חסרות ערך, אלא משום שהן נשענות על הנחות יסוד אשר, אם בכלל היו תקפות אי פעם, כבר אינן רלוונטיות. בחוצפתו, העתיד המובטח לא התרחש, בעוד העבר, חצוף לא פחות, מסרב לחלוף ולהעלם משדות הקרב.

המציאות באוקראינה מנציחה לנו שמונה לקחים אסטרטגיים מרכזיים:

כושר תעשייתי עדיין מנצח מלחמות. ציודים אינם מייצרים פגזי ארטילריה, ולייקים אינם שומרים על קווי האספקה פתוחים.

יש חשיבות למסה. דיוק יעיל רק כאשר יש ממנו כמות מספיקה כדי לחולל השפעה ממשית. בהיעדר מסה, גם התקיפה המדויקת ביותר הופכת למחווה סמלית.

עוצמה רכה אינה נצחית. הסיפור התרבותי של המערב כבר אינו משכנע כפי שהיה בעבר. תרבות שמתקשה להאמין בערכיה שלה – תתקשה עוד יותר להקרין אותם כלפי חוץ.

לוחמת סייבר מוסיפה חיכוך, לא עליונות. היא מערפלת את שיקול הדעת יותר משהיא מבהירה את תמונת הקרב, ואינה יכולה לשמש תחליף לפלדה.

"הלם ומורא" אינה תרופת פלא. היא עשויה להכריע יריבים חלשים, אך נכשלת מול מערכות הגנה מוכנות והתנגדות נחושה.

לתמרון יש גבולות. הוא מבטיח ניצחון מהיר, קל ונקי, אך לעיתים קרובות מסתיים בשחיקה איטית ומדממת. מה שמתחיל כאמנות מבצעית, נחתם לעיתים קרובות בשטח ממוכתש מפיצוצים, התקדמות תקועה או כיבוש מאולתר של שטח עוין.

עליונות דיגיטלית איננה שליטה בשטח. האשטאגים לא כובשים שטח, ורחפנים אינם מחזיקים בו. מידע עשוי לעצב תפיסות — אך רק חיילים נועצים דגלים.

אומץ מדיני נותר מכריע. הניצחון שייך לא לזה שמייטיב לנאום או לתמרן, אלא לזה שיכול לעמוד בפני הסערה.

בסופו של דבר, הצלחה אסטרטגית אינה תלויה במי שמגיב במהירות הרבה ביותר או מי שמצית את הרשתות החברתיות, אלא באמת הפשוטה, האפורה ונטולת ההילה שעומדת בבסיס המלחמה זה כ־150 שנה: ייצור, סבלנות ותכלית. המערב כתב תוכנית הפעלה חדשה לעולם בכלל ולתופעת המלחמה בכלל, להפתעתו, למרות שחשב שפתר את כל התקלות, התוכנה מקרטעת ומתנתקת. אילו קלאוזביץ היה חי היום, הוא היה משנה את הסכם תנאי השימוש בהגותו, אבל לא את מסריו.

Military Strategy Magazine: Betz, העת, הראשונה בכתב העת, David and Smith, M.L.R., "Smart Weapons, Dumb Assumptions: Western Strategic Delusions Meet Industrial Reality in Ukraine," Military Strategy Magazine, Exclusive Article, 26 June 2025

לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן

הערות

- [1] Applebaum, A. (2023, June 15). Ukraine War: Trigger for Global Change. Pictet
- [2] See for example, Huggler, J. (2022, 4 March). The Week Vladimir Putin Lost Control. The Telegraph; Kemp, K. (2025, January 2). Putin Cannot Survive Another Year Like 2024. Daily Telegraph; Wallace, B. (2024, February 23). History Proves Putin Can Be Defeated. Daily Telegraph; de Bretton Gordon, H. (2025, January 6). Ukraine is Humiliating Putin at the Worst Possible Moment. Daily Telegraph
- [3] Dickinson, p. (2023, July 31). Zelenskyy Advisor: Defeat in Ukraine Will Spark Collapse of Putin Regime. Atlantic; Former CIA Agent Predicts Vladimir Putin To Be Overthrown in "Black Swan" Coup (2023, December 23). New York Post
- [4] הקרב על העיר בחמוט באוקראינה נמשך כשנה ורבע. העיר נחרבה לחלוטין ושני הצבאות היריבים שילמו כל אחד רבבות נפגעים. הלחימה התרחשה לא רק בתוך העיר אלא גם סביבה כששני הצדדים מנסים להבקיע מערכי הגנה חפורים של היריב על מנת לכתר את העיר מבחוץ בנוסף ללחימה מבית לבית ומחדר לחדר בתוכה. פרשנים רבים השוו קרב זה לקרב על סטלינגרד במלחמת העולם השנייה
- [5] Krepinevich, A.F. (2002). The Military Technological Revolution: A Preliminary Assessment. Center for Strategic and Budgetary Assessment
- [6] U.S. Army Training and Doctrine Command (TRADOC). U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028, TRADOC Pamphlet 525-3-1 (Fort Eustis, VA, 6 December 2018). Interestingly, this document contains a handwritten declaration that 'VICTORY STARTS HERE!' at the end of the cover letter by the TRADOC Commander, General Stephen J. Townsend
- [7] Ullman, J.W., Edney, L.A., et al. (1996). Shock and awe: Achieving rapid dominance. National Defense University
- [8] Clausewitz, C.V. (1976). On War (trans. & ed. Howard, M. & Paret, P.) Princeton University Press, p. 167
- [9] Ryan, M. (2023, July 18). The Battle to Adapt to Russia's Evolving War Tactics is Essential if Ukraine is to Emerge Victorious. ABC News (Australia)
- [10] Betz, D. (2015). Carnage and Connectivity: Landmarks in the Decline of Conventional Military Power. Hurst. pp. 63–82
- [11] Watts, B.D. (2023, November 2). Precision Strike: An Evolution. The National Interest
- [12] Castells, M. (2009). The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society. Wiley-Blackwell
- [13] Clarke, R.A. & Knake, R.K. (2012). Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It. HarperCollins

- Sengupta, K. (2021, March 15). Cyber Warfare a Key Part of UK's "Full-Spectrum" Defence Plan, Boris Johnson to Say. The Independent [14]
- See for example the informed comments by Dominic Cummings (former Chief Advisor to British Prime Minister Boris Johnson) contained in his lecture to the Pharos Foundation: 'A Government Insider on Why Immigration Got Out of Control', Pharos Foundation, 20 June 2025, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=UdqRRapzCqs> [15]
- Stahl, R. (2009). *Militainment, Inc: War, Media, and Popular Culture*. Routledge [16]
- Bousquet, A. (2009). *The Scientific Way of Warfare: Order and Chaos on the Battlefields of Modernity*. Hurst [17]
- Moyn, S. (2022). *Humane: How the United States Abandoned Peace and Reinvented War*. Verso [18]
- Coker, C. (2001). *Humane Warfare*. Routledge [19]
- Fukuyama, F. (1991). *The End of History and the Last Man*. Free Press [20]
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity [21]
- Mandebaum, M. (1998). 'Is Major War Obsolete?' *Survival*. Vol. 40, No. 4, pp. 20–38 [22]
- Ōmae, K. (1990). *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*. HarperCollins [23]
- Graham, S. (2011). *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*. Verso, pp. 89–152 [24]
- Betz, D. (2024). *The Guarded Age: Fortification in the Twenty-First Century*. Polity [25]
- Freedman, L.D. (2023, February 17). Kyiv and Moscow Are Fighting Two Different Wars. *Foreign Affairs* [26]
- Kofman, M., Lee, R. & Massicot, D. (2024, January 26). Hold, Build, and Strike: A Vision for Rebuilding Ukraine's Advantage in 2024. *War on the Rocks* [27]
- Osborn, K. (2020, June 2). Here Is the Army's Hyper-Networked Vision of Future War. *The National Interest* [28]
- Stuart, S. (2024, September 11). Ukraine Underlines Enduring Nature of Warfare. *The Australian* [29]
- Jones, G., Egan, J. & Rosenbach, E. (2023, July 31). Advancing in Adversity: Ukraine's Battlefield Technologies and Lessons for the U.S., Policy Briefs. Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard University [30]
- North Atlantic Treaty Organisation (NATO) (November 2018). Factsheet; Cohen, A. (2024, October 1). Russia's War on Ukraine: Moscow's Pressure Points and U.S. Strategic Opportunities. Atlantic Council; European Council (2022, July 26). Russia: EU Renews Economic Sanctions Against Russia's Military Aggression for Further Six Months; NATO (2022, February 24). Press Briefing by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following an Extraordinary Meeting of the North Atlantic Council; Reuters (2023, May 29). Dismissing Russian criticism, U.S. Senator Graham Praises Ukrainian Resistance [31]
- Ukraine Has an Array of New Western Weapons: What Advantages Could They Offer in a Counteroffensive? (2023, June 30). *The Independent*; Bondar, K. (2025, January 13). How Ukraine Rebuilt Its Military Acquisition System Around Commercial Technology. CSIS [32]
- See for example Scazzieri, L. (2017, September 15). How the West Can Contain – And End – the Conflict in Ukraine. *Centre for European Reform* pp. 14; Floyd, R. & Webber, M. (2024). Making Amends: Emotions and the Western Response to Russia's Invasion of Ukraine. *International Affairs*, Vol. 100, No. 3, pp. 1149–1169 [33]
- See for example, Dickinson, P. (2023, October 26). Arming Ukraine is Cheap Compared to the Far Higher Price of Russian Victory. *Atlantic Council* [34]
- Bergman, M. (2023, January 20). What Could Come Next? Assessing the Putin Regime's Stability and Western Policy Options. CSIS [35]
- Commission on Security and Cooperation in Europe (2022, June 23). Decolonizing Russia: A Moral and Strategic Imperative [36]
- Kuzio, T. (2021, December 21). A Russian Invasion of Ukraine Could be Vladimir Putin's Downfall. *Atlantic Council* [37]
- Becker, T. & Gorodnichenko, Y. (July 2024). Time for a Complete Ban on Economic Ties with Russia. *Economics at Brookings*, Policy Brief, p. 1 [38]

- Ordoñez, F. (2023, February 20). Biden Says He'll Back Ukraine As Long as it Takes: But Some Take Aim at the Price Tag. NPR [39]
- Stokes, S. (2022, March 4). The Global Struggle for Democracy Is in Ukraine. Project Syndicate [40]
- von der Leyen, U. (2025, February 18). Speech by President von der Leyen at the Munich Security Conference 2025 [41]
- Smith, M.L.R. & Puri, S. (2024, September 19). Every War Must End: And it is Time to End Western Magical Strategic Thinking in Ukraine. Military Strategy Magazine Exclusives [42]
- Nye, J. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs. These tools might include diplomacy, humanitarian assistance and efforts to strengthen institutions of governance. In other words, fairly standard tools of statecraft [43]
- Savage, M. & Stacey, K. (2025, June 7). Ministers Accused of Being "Asleep at the Wheel" Over UK's Soft Power Around the World. The Guardian [44]
- U.S. Embassy in Ukraine. (2018, June 1). LGBTI Pride Month; Finnegan, C. (2021, April 24). Biden Admin Grants "Blanket Authorization" to Fly Pride Flag at Embassies. ABC News [45]
- Yelisieiev, K. (2022, March 16). A call to impose "sanctions from hell" on Russia. EUobserver [46]
- Congressional Research Service (2022, May 3). Russia's War on Ukraine: The Economic Impact of Sanctions [47]
- IMF raises forecast for growth in Russia's GDP by 0.1 pp in 2025, global estimate also positive thanks to 'U.S.' (17 January 2025). Interfax [48]
- Karnitschnig, M. (2023, July 13). Rust Belt on the Rhine. Politico; Cingaro, P. (2024, October 9). Germany's Economic Struggles Deepen: A Back-to-Back Recession Loom. Euronews [49]
- See for example Sabbagh, D. (2025, June 10). 'Russia Could be Ready to Attack NATO Within Five Years, Says Secretary General. The Guardian [50]
- Voyager, M. & Shtaltovna, Y. (2025, June 10). Ukraine's Daring Drone Victory Is a Win for the US, Too. The National Interest [51]
- UK to Stay in Afghanistan "As Long as It Takes" (2010, November 8). Reuters [52]
- On this matter, see Brodie, B. (1973). War and Politics. Cassell, p. 25 [53]
- Quoted in Marcetic, B. (2024, February 26). Ukraine's Tragedies: A "Good Deal" for some War Supporters. Responsible Statecraft [54]
- Quoted in Atlamozoglou, S. (2025, Aril 9). Three Years into the Ukraine War, Russia's Army Is Stronger Than Ever. National Interest [55]
- Quoted in Kurmanaev, A. (2024, November). Russia Has Suffered Colossal Losses in Ukraine: Is Its Army Depleted?. New York Times; Estimating Russian Casualties on the Ukrainian Front (2025, May 31). Lviv Herald [56]
- Jun, H. (2024, February 23). The Decline of Europe Becomes More Evident. Modern Diplomacy [57]
- Sarotte, M.E. (2022). Not One Inch: America, Russia, and the Making of Post-Cold War Stalemate. Yale University Press [58]
- Smith, M.L.R. (July 2024). Why is the West So Rotten at Strategy?. International Affairs, Vol. 100, No. 4, pp. 1591–1614 [59]
- Clausewitz. On War, p. 605 [60]
- Smith, M.L.R. (2024). The Return of Grand Strategy in the Indo-Pacific: The Fall Out from the Russia-Ukraine War. The Hungarian Conservative. Vol. 4, No. 1, pp. 65–73 [61]
- Falconbridge, G. (2024, October 24). BRICS is for the Fairies until China and India Get Serious, "Mr BRICS" Says. Reuters; Repnikova, M. (2023). Russia's War in Ukraine and the Fractures in Western Soft Power. Place Branding and Public Diplomacy. Vol. 19, pp. 190–194 [62]
- Xi, Putin Hold Talks in Beijing, Charting Course for Enhanced Ties (2024, May 17). Xinhua [63]
- Turkiye Applies to Join BRICS. (2024, September 2). Middle East Monitor; Strangio, S. (2025, January 8). Indonesia Officially Becomes First Southeast Asian Member of BRICS. The Diplomat [64]

- De-dollarization Gains Momentum: 12 Countries Abandoned the US Dollar for Trade (2025, January 17). [65]
Observer Diplomat
- Policy, Pivot, Rising Threats (October 2024). International Monetary Fund (IMF) [66]
- Nilsson, P., Mathurin, P. & Pitel, L. (2025, February 19). German Manufacturing Job Losses Deepen Fears [67]
Over Industrial Decline. Financial Times
- Smith, D. (2025, February 22). Why is Germany's Economy in Such a Poor State? The Times [68]
- Trofimov, Y. (2024, December 13). Has World War III Already Begun?. Wall Street Journal [69]
- Siddiqui, K. (2024, December 3). The Decline of the West and Shifting Dynamics in the Global Political [70]
Economy. World Financial Review
- Vinjamuri, L. et al (2025, March 27). Competing Visions of International Order. Chatham House [71]
- World Economic Forum; Strozewski, Z. (2022, July 1) .Video of Biden Advisor Defending "Liberal World [72]
Order" Viewed Over 1M Times. Newsweek; NATO (2024, January 31). Speech, By NATO Secretary
General, Jens Stoltenburg, at the Heritage Foundation Followed by Audience, Q&A
- Alberts, D.S., Garstka, J.J. & Stein, F.P. (2002). Network Centric Warfare: Developing and Leveraging [73]
Information Superiority. Department of Defense, Command and Control Research Program
- Murdock, P. (2002). Principles of War on the Network Centric Battlefield: Mass and Economy of Force. [74]
Parameters, pp. 85–95; Alman, D. & Veneble, H. (2020, September 15). Bending the Principle of Mass:
Why That Approach No Longer Works for Airpower. War on the Rocks; Jensen, B. & Kwon, J.S. (2025, April
1). The Convergence Conundrum: Achieving Mass in the Era of Artificial. Modern War Institute
- Vershinin, A. (2022, June 17). The Return of Industrial Warfare. Royal United Services Institute [75]
- Thompson, L. (2023, May 16). Urgent Military Need For 'Affordable Mass' Can't Wait For A New Generation [76]
Of Smart Munitions. Forbes
- Zoria, Y. (2024, March 11). Russia Producing Three Times More Artillery Shells than US and EU for [77]
Ukraine. Euromaidan; Haynes, D. (2024, May 26). Russia is Producing Artillery Shells Around Three Times
Faster than Ukraine's Western Allies and For About a Quarter of the Cost. Sky News
- Russia Ramps Up Drone Production as NATO Promises One Million Drones to Ukraine in 2024 (2024, [78]
February 16). Defense Mirror; Russia Produces over 1,400 ballistic Iskanders and 500 Kh-101s per year –
Economist (2025, May 9). Censor.Net; Porter, T. (2025, June 11). Russia Produces As Much Ammo in 3
Months As All of NATO Does in a Year, Says NATO Chief. Business Insider; Axe, D. (2024, February 16).
How To Outfight Russia: Destroy At Least 4,500 Armored Vehicles A Year For Two Years—And Do It
Without America's Help. Forbes
- Russia's debt is already much lower than many Western countries at \$292.7 billion (14.6 per cent of Gross [79]
Domestic Product (GDP) as of March 2024): this debt-to-GDP ratio compares to 120.8 per cent for the
United States (Quarter 1, 2025), 113 per cent for France (2024), United Kingdom 95.9 per cent (2024) and
Germany 63.8 per cent (2025). TakeProfit.org; Federal Debt: Total Public Debt as Percent of Gross
Domestic Product. Federal Reserve Bank; United Kingdom Public Sector Net Debt to GDP. Trading
Economics; Economic Forecast for Germany. European Commission
- Prokopenko, A. (2024, June 5). Putin's Insatiable Appetite for War. Financial Times [80]
- Luxmoore, M. (2024, December 21). Russia Taps Soviet-Era Stockpiles as Armored-Vehicle Supply [81]
Dwindles. Wall Street Journal ; Watling, J. & Danylyuk, O.V. (April 2025). Winning the Industrial War:
Comparing Russia, Europe and Ukraine, 2022–24. Occasional Paper, RUSI, pp. 7 – 27
- Epstein, J. & Panella, C. (2024, October 11). U.S. Navy Burns Through Key Missiles Needed for China [82]
Fight. Business Insider
- Rumbaugh, W. (2024, December 4). Did the U.S. Defense of Israel from Missile Attacks Meaningfully [83]
Deplete Its Interceptor Inventory?. Center for Strategic and International Studies (CSIS)
- Slusher, M. (May 2025). Lessons from the Ukraine Conflict: Modern Warfare in the Age of Autonomy, [84]
Information, and Resilience. CSIS, Pp. 1 – 12
- Exclusive: Russia has Secret War Drones Project in China, Intel Sources Say (2024, September 26). [85]
Reuters
- Richardson, W.R. (January-February 1997). FM-100-5: The AirLand Battle in 1986. Military Review, pp. 174 [86]
177 ; Mastering Maneuver Warfare Principles for Effective Strategy (2024, June18). Total Military Insight;
Noorman, R. (2024 March 27). The Return of the Tactical Crisis. Modern War Institute; Tuck, C. (2023). The

- Future of Manoeuvre Warfare, in Weissmann, M. & Nilsson, N. (eds.), *Advanced Land Warfare: Tactics and Operations*. Oxford University Press, pp. 25 – 42
- Lind, W. (1985). *Maneuver Warfare Handbook*. Routledge, p. 4 [87]
- Betz, D.J. (2023, July 20). Russian Fortifications Present an Old Problem for Ukraine. *Engelsberg Ideas* [88]
- Russia's Military Strategies and Tactics: Outdated and Ineffective (2024, August 19). *Eureporter*; Lee, R. & Wasielewski, P. (2023, June 30). Russia's War in Ukraine: Critical Vulnerabilities to Russia's Military Operations and Systems. *Foreign Policy Research Institute (FPRI)*; Jones, S.G., Palmer, A. & Bermudez, J.S. (June 2023). Ukraine's Offensive Operations: Shifting the Offense-Defense Balance. *CSIS Briefs*, pp. 1 – 15 ; McCabe, R. (2025, June 12). Russia Says it is Winning: The Data Says Otherwise. *The Washington Post*
- Spencer, J. (2023, October 11). These are the Challenges Facing Israeli Ground Forces in Gaza. *Modern War Institute* [90]
- ISR in this context denotes Intelligence, Surveillance, Reconnaissance [91]
- Trofimov, Y. (2024, July 10). High-Tech American Weapons Work Against Russia—Until They Don't. *Wall Street Journal* [92]
- Franks, T. (2004). *American Soldier*. Regan Books, p. 400 [93]
- Freedman, L.D. (May/June 2025). The Age of Forever Wars: Why Military Strategy No Longer Delivers Victory. *Foreign Affairs Magazine* [94]
- See for example, Leonhard, R.E. (2000). *The Principles of War for the Information Age*. Ballantine; Jones, A. & Kovacich, G.L. (2016). *Global Information Warfare: The New Digital Battlefield*. Routledge; Whyte, C., Thrall, A.T. & Mazenec, B.M. (eds.) (2021). *Information Warfare, in the Age of Cyber Conflict*. Routledge ; Stengel, R. (2019). *Information Wars: How We Lost the Global Battle Against Disinformation and What We Can about It*. Grove; Seib, P. (2021). *Information at War: Journalism, Disinformation, and Modern Warfare*. Polity
- NATO (2020). *Media-Dininformation-Security* [96]
- Farwell, J.P. (2012). *Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication*. Georgetown University Press [97]
- Nye, J.P. (2014). The Information Revolution and Soft Power. *Current History*. Vol. 113, No. 759, p. 7 [98]
- Butler, M. (2022, May 12). Ukraine's Information War is Winning Hearts and Minds in the West. *The Conversation* [99]
- Fleming, T. (2025, June 2). What We Know about Ukraine's 'Spider's Web' Drone Attack on Russia's Air Bases. *ABC News (Australia)* [100]
- Tokariuk, O. (2025, June 3). Ukraine's 'Trojan Horse' Strike Scorches Putin. *Center for European Policy Analysis* [101]
- Matthews, O. (2025, June 2). Ukraine is Gaining the Upper Hand: Putin Will Be Terrified. *Daily Telegraph* [102]
- Ahlawat, S. (2025, June). "Sitting Ducks" For Ukraine! How 2010 U.S.-Russia Treaty Helped Kyiv's UAVs Destroy Russian Nuclear Bombers? *Eurasian Times* [103]
- Melkozerova, V. (2025, June 4). Ukraine Releases New Footage of Daring AI Strikes that Crippled Putin's Bomber Fleet. *Politico* [104]
- Collett-White, M., Dutta, P.K. & Zafra, M. (2025, June 5). How Ukraine Pulled Off an Audacious Attack Deep Inside Russia. *Reuters* [105]
- Brinson, J.R., Gómez, J. & Marson, J. (2025, April 13). Blasting a Path: An Illustrated Guide to Russia's Battle Tactics. *Wall Street Journal* [106]
- Betz, D.J. (December 2020). In Search of a Point: The Blob at War. *Military Strategy Magazine*, Special Edition, *The Continuing Relevance of Clausewitz*, Pp. 22–27 [107]
- It is possible to add the U.S. experience in the Vietnam War to this list. See Mason, M.C. (2015). *The Strategic Lessons Unlearned from Vietnam, Iraq, and Afghanistan*. Army War College Press, Pp. 175 – 210 [108]
- Smith, M.L.R. (2023). The Roots of Bad Strategy. *Military Strategy Magazine*. Vol. 9, No 1, Pp. 10–18 [109]

- Luxmoore, M. (2025, May 9). How Putin Keeps Russia's Battle-Hardened Veterans on His Side. Wall [110]
Street Journal; Spirlet, T. (2025). Putin's Business Buddies Don't Western Companies Back in Russia.
Business Insider; Paustyan, E. (2024). Elite Cohesion and Resilience of the Russian Regions: The Case
of Belgorod Oblast. Post-Soviet Affairs. Vol. 40, No. 4, pp. 296–312
- Ford, M. (2024). From Innovation to Participation: Connectivity and the Conduct of Contemporary Warfare. [111]
International Affairs. Vol. 100, No. 4, pp. 1531–1549

"אמנת חכמי הדת של האומה בסוגיית 'מבול אלאקצא': ניתוח ומשמעויות לשיח הדתי בסוגיה"

סא"ל (מילי) ד"ר שאול ברטל , חוקר במרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב, ובמכון ללימודי המזרח באוניברסיטת ליסבון. מומחה לעניינים פלסטיניים ואסלאם פונדמנטליסטי, ומתמחה בקבוצות פלסטיניות, במיעוט הערבי בישראל ובקבוצות אסלאמיות 16.09.2025

אמנת חמאס התנגדות ג'האד

אמנת חכמי הדת של האומה בסוגיית מבול אלאקצא, שפורסמה ביוני 2025, היא נקודת ציון מהותית לניתוח ההתפתחות האידיאולוגית של חמאס מבחינת גבולות פלסטין, ההתנגדות ושיקולי עלות-תועלת שעלו ברחבי העולם המוסלמי בעקבות פרוץ "חרבות ברזל", והאם רואה חמאס את המחיר הכבד ששילמה רצועת עזה כנחוש, חיוני ומובן לשם המתקפה על ישראל

מתקפת הפתע של חמאס (טופאן [מבול] אלאקצא) שפרצה ב־7 באוקטובר 2023 עוררה פולמוס דתי ברחבי העולם המוסלמי, בסוגיית הצדקת ההלכתית, ובפרט בשאלת העלות מול התועלת שבה. מלחמת "חרבות ברזל" בעזה והימשכותה מגבירה את הביקורת על שיקול הדעת של הנהגת חמאס בהחלטתה לפתוח במערכה, במיוחד לנוכח המחיר הכבד שמשלם הציבור הפלסטיני בעזה – כ־200 אלף הרוגים ופצועים לפי הערכות חמאס –¹ וכן מגבירה ההתנגדות בחלקים נרחבים בעולם הערבי והמוסלמי, כולל בקרב דמויות בכירות בהנהגה הדתית.²

בהלכה המוסלמית שמים דגש על עקרון המצלחה, שהוא טובת כלל הציבור המוסלמי כשיקול משפטי.³ את העקרון פיתח הפילוסוף האיראני אלעזאלי, ולפיו "המטרה הכללית של אלוהים היא בהתגלות החוק האלוהי".⁴ גורמים ערביים מציגים את מבול אלאקצא ככישלון אסטרטגי של חמאס על אף ההצלחה הראשונית. עמדת המקטרגים, כמו שיח' ד"ר סלמאן אלדאיה מעזה או מזכ"ל הליגה האסלאמית העולמית, שיח' מוחמד אלעיסא, היא כי במונחים של עלות מול תועלת (מצלחה מול מפסדה) החלטת חמאס לצאת למלחמה התקבלה בניגוד לחוקי ההלכה המוסלמית.⁵ המטרה הראשית של חמאס, לפחות לפי נאום

הפתיחה של מפקד עז אלדין אלקסאם, הזרוע הצבאית של חמאס, מחמד אלצ'יף, הייתה "לשחרר את כל פלסטין" באמצעות התקוממות עממית גורפת של העולם המוסלמי כולו. "אחינו בהתנגדות האסלאמית, בלבנון, באיראן, בתימן, בעיראק ובסוריה, זה היום שבו ההתנגדות שלכם תאחד כוחות עם עמכם בפלסטין".⁶

כמעט שנתיים חלפו, רצועת עזה מפורקת וטבעת האש האיראנית בכללותה נחלשה מהותית לאחר אבדות כבדות כולל מבצע "עם כלביא" באיראן, ואובדן השלטון העלאווי בסוריה ועוד. לא רק שחמאס לא הצליח "לשחרר את פלסטין", אלא גרם לסבל בל יתואר לערביי רצועת עזה. על כן המתפלמסים עם חמאס תוהים האם כל זה היה שווה?

ביוני 2025, במסגרת כינוס של מאות אנשי דתי מוסלמים מרחבי העולם בתורכיה, התפרסם "אמנת חכמי הדת של האומה בסוגיית מבול אלאקצא" - מסמך שנועד לתת מענה הלכתי לתהיות אלה ולביקורת הדתית על חמאס. מדובר בנקודת ציון בשיח האסלאמי סביב הסכסוך הישראלי-פלסטיני, וממחיש את החשיבות הרבה שחמאס מעניקה לו. עדות לכך אפשר למצוא במעורבותו של נואף תכרורי, פעיל חמאס ויו"ר איחוד חכמי הדת בפלסטין (היא'ת עלמא' פלסטין), בניסוחו.⁷ מדובר במסמך אידאולוגי והלכתי, שנוסח אחרי דיונים ארוכים בהשתתפות נרחבת של גופים ואישים דתיים ממדינות ותרבויות שונות. עד כה חתמו עליו 505 אנשי דת, לצד עשרות גופים מוסדיים של אנשי דת, כאשר רבים מהחותמים משתייכים לאיחוד העולמי של חכמי הדת המוסלמים (אַלְאֵתְחָאד אַלְעַלְמִי לַעַלְמָא' אַלמוסְלַמִין) שמושבו בקטר.⁸ בין החותמים אפשר למצוא חכמי דת מצרפת ומהודו, מה שממחיש את מאמצי היוזמים להציג מסר פאן־אסלאמי מאוחד.

על פי המסמך, התשובה לשאלת העלות מול התועלת היא חיובית. האמנה מחולקת להקדמה וחמישה שערים. ההקדמה מפרטת את תכלית האמנה – להדריך את מדינות המוסלמים, החוקרים ואנשי המעשה לתמיכה בלוחמי הקודש (מג'האדין), ומסבירה כי האמנה היא מאמץ אינטלקטואלי משותף של גופים אקדמיים, חוקרים מומחים, איגודים מקצועיים וארגונים משפטיים. בסוף ההקדמה מופיע מעין ביאור מושגים. כותרתו של השער הראשון היא: "העמדה השרעית ביחס לכיבוש פלסטין הישוע הציונית". שער זה מונה 22 סעיפים ומסביר בכלליות את עמדת הכותבים המובעת כבר באמנת חמאס ובאמנה הפלסטינית, ולפיה פלסטין היא אדמת קודש ואי אפשר לוותר על שום חלק ממנה בשום צורה.

בשער השני שכותרתו "מגבלות השיח ההלכתי ביחס למבול", נכתב בסעיף 26: "הבחינה של האינטרסים והנזקים, והערכת דרגותיהם ואיזונם ביניהם, היא למעשה שיקול הלכתי שמאפשר לאנשי דעת מומחים".⁹ מטרת שער זה להבהיר כי כל מי שחולק על המג'האדין או מצביע על טעויותיהם - הוא בגדר "המכשילים, היראים והפחדנים".

בשער השלישי שכותרתו "מבול אלאקצא במאזן ההלכתי", נכתב בסעיף 35: "המחיר הכבד ששילמו תושבי עזה במערכת 'מבול אלאקצא' אינו מוביל לחרטה, אינו מעורר צער ואינו מביא לשברון רוח; אלא יישאר עדות לאמונת האמת ולעוצמת ההקרבה".¹⁰ בשער זה מודגש כי כל מי שנשאר איתן על אדמתו ולא ברח ממנה – המורים ועובדי הסיוע הרפואי – כולם מג'האדין. בסעיף 39 מתוארות נשות עזה אף הן בזכות הקרבתן כמשתתפות בג'האד, לדוגמה אם עמארה, אם סלים וח'נסא.¹¹ המסקנה של כותבי המסמך בסעיף 42 בשער זה היא: "כי הפשעים שביצעה הישות הכובשת בעזה ומחוצה לה, ובכללם מלחמת ההשמדה המתמשכת עם המצור והרעב הם בגדר הכרזת מלחמה על אומת מחמד כולה".¹²

כותרתו של השער הרביעי היא "העקירה, פירוק נשק ההתנגדות והרעב". לפי כותביו, חל איסור חמור לתמוך בהגירה כפויה של פלסטינים מעזה ובפירוק נשק ההתנגדות. כל התומך בפירוק נשק ההתנגדות "הריהו בוגד באללה, בשליחו ובמאמינים".¹³ השער החמישי והאחרון, כותרתו "חובות האומה כלפי מערכת מבול אלאקצא". בשער מגדירים את חובות חכמי הדת, חובות שליטי מדינות האסלאם, חובות אנשי הממן והכלכלה, חובות אנשי התקשורת, חובות אנשי האקדמיה והמשפט וחובות האומה בכללותה. החובה העיקרית מופיעה בסעיף 82: תמיכה בעם הפלסטיני ובתושבי עזה בפרט, לסייע להם ולחזקם. כישלון לבצע זאת ייחשב כנטישת המוסלמים בעת צרה והכנעתם בפני אויביהם.¹⁴

מתוך מסמך שהוציאה חמאס לציון מבול אלאקצא. מקור:

<https://www.majalla.com/node/308961>

המסמך מכונה אמנה, ברית או שבועה (מית'אק). אמנת 2025 מזכירה בהיבטים רבים את אמנת חמאס (1988) ואת האמנה הלאומית הפלסטינית (בשתי גרסאותיה, 1964 ו-1968). אמנות אלה ראו אף הן בג'האד או במאבק המזוין את הדרך היחידה להוביל לשחרור פלסטין; החתימה על האמנה ב-2025 מזכירה את כינוס הוועידה הכלל-אסלאמית בראשות המפתי חאג' מחמד אמין אלחסיני בראשית שנות ה-30 של המאה ה-20, שנועד אף הוא להעניק לגיטימציה להמשך ההתנגדות ליישוב היהודי בתקופת המנדט. בדומה להיום, גם אירוע זה נערך בשעת משבר של התנועה הלאומית הפלסטינית – מאורעות תרפ"ט (1929), פרסום "הספר הלבן השני" של לורד פאספילד (סידיני וב) וביטולו.¹⁵

גם באמנת 2025 מדגישים המשתתפים את מחויבותם לג'האד ולהגנה על המקומות הקדושים, אולם חשוב לשים לב לכמה סוגיות שמופיעות בה לראשונה:

הגדרת שטחה הגיאוגרפי של פלסטין. בהקדמה לאמנה מופיעים הגדרות כלליות של מושגים באמנה. "פלסטין היא אחת הארצות ההיסטוריות והגאוגרפיות החשובות באלשאם המבורך"¹⁶ שבעולם האסלאמי. היא שוכנת בדרום-מזרח הים התיכון, ועיר הבירה שלה היא ירושלים על כל חלקיה. שטחה הוא 27,027 קמ"ר. זוהי ארץ שאליה היגרו הנביאים, היא נקודת סיום מסע הלילה (האסרא') ותחילת מסע העלייה לשמיים (המערא'), וארץ הג'האד והרבאט (מקום מבצר וקרב).¹⁷

שטח ישראל, כולל יהודה ושומרון, רצועת עזה, ירושלים ורמת הגולן (ללא החלק המפורז) הוא 27,027 ק"מ. נתון זה דורש הסבר. באמנה הלאומית הפלסטינית ב-1968 נכתב כך: "פלסטין בגבולותיה כפי שהיו בתקופת המנדט הבריטי היא יחידה אחת אינטגרלית".¹⁸ כלומר גבולות המנדט הבריטי בין השנים 1918–1948 הם שקבעו את גבולות הלאומיות הפלסטיניות. החל מ-1922 כלל שטח ארץ ישראל המנדטורית, שיועד להקמת הבית הלאומי היהודי, רק את השטח שממערב לנהר הירדן. היקף השטח הוא כ-25,877 קמ"ר בלבד. בתקופת המנדט הבריטי, רמת הגולן לא נכללה כלל בתחום המנדט הבריטי בארץ ישראל, אלא השתייכה למנדט הצרפתי בסוריה.¹⁹ אמנת 2025 משנה אפוא את הגדרת פלסטין ההיסטורית המופיעה באמנה הלאומית הפלסטינית.

באמנת חמאס מ-1988 נמנעה התנועה להגדיר במדויק את שטח פלסטין, והשאירה את הנושא עמום. בסעיף 34 נכתב: "פלסטין היא לב ליבו של כדור הארץ, מפגש היבשות, מקום משיכה לחמדנים משחר ההיסטוריה", נכתב בה ובהמשכה מובא חדית' המיוחס לנביא, שגם הוא לא מפרט במדויק את שטח פלסטין: "אללה יאפשר לכם לכבוש את אלשאם לאחר מותי, מאלעריש ועד הפרת. אנשיה, נשותיה ושפחותיה, ישהו בה ככוח מגן בפני האויב".²⁰ בסעיף 11 אדמת פלסטין מתוארת כאדמת הקדש אסלאמי (וקף) "השייכת לדורות של מוסלמים עד יום תחיית המתים".²¹

במסמך המדיני של חמאס מ־1 במאי 2017 מוזכרים פרטים נוספים המעניקים בהירות מסוימת. "פלסטין המשתרעת מנהר הירדן במזרח ועד לים התיכון במערב, מראס אלנאקורה (ראש הנקרה) בצפון ועד אם אלרשרש (אילת) בדרום – היא יחידה אינטגרלית אחת".²² ואולם גם במסמך זה עמימות היקף השטח, במיוחד בכל הנוגע לגבול המזרחי של פלסטין, נמשכת. במסמך המדיני מתוארת קדושת פלסטין הנובעת מירושלים וממקום מסגד אלאקצא: "אשר ברכנו את סביבותיו" (קראן, 17, 1), אולם אין הגדרה להיקף השטח המבורך. במובן זה אמנת 2025 אינה מתייחסת כלל לגבולות 1967 או 1948, אלא מגדירה את פלסטין בפשטות לפי השטח שישראל מחזיקה בפועל.²³ כלומר כל שטחה של ישראל, לרבות השטח שסיפחה אליה, הוא למעשה פלסטין.

הגדרת ההתנגדות (אלמקאומה). המילה "התנגדות" באמנה מוגדרת: "כל ג'האד ומאמץ שנעשים כדי להדוף את התוקפנות מעל אדמת פלסטין". הג'האד בפלסטין מוגדר כג'האד הגנתי (ג'האד אלדפאע). משמעותו: "השקעת מאמץ בגוף, בכסף, בפה [בדיבור] ובכל אמצעי אפשרי, כדי להיאבק באויב הכובש ולהדוף את תוקפנותו הקיימת והצפויה".²⁴ מכאן שהחובה להגן על פלסטין ולתרום כסף לג'האד היא חובה אישית (פרצ' עין) ולא חובה כללית.²⁵ לפי חותמי אמנת 2025, פעולת מבול אלאקצא מוצדקת הלכתית כיוון שהיא נחשבת התנגדות לגיטימית וחלק מחובת הג'האד במקרה זה, ללא התחשבות בתוצאות הסופיות מבחינת התועלת שבפעולות אלו.

המילה התנגדות אינה מעבירה את מלוא המורכבות של המילה הערבית מקאומה. חוקרים שונים כמו אהוד יערי ומיכאל מילשטיין כבר עמדו על העובדה שהמילה נועדה להציג את מכלול הפעילות של חמאס באופן חיובי.²⁶ קצרה היריעה מלתאר את מלוא הפרשנות של המילה הזו שמקורה בהתנגדות הפרטיזנית (Resistance) לגרמנים במלחמת העולם השנייה. התנגדות נתפסת כחיובית יותר, להבדיל מהמילה "טרור" המתארת את המאבק הצבאי, הפוליטי והמדיני שחרתה חמאס על דגלה. יתרה מכך, ההתנגדות בתפיסת חמאס היא ההצדקה הכמעט בלעדית להקמתה.²⁷ אמנת 2025 מסבירה זו בצורה פשוטה. מקאומה משמעותה ג'האד על כלל צורותיו.

המילה מקאומה אינה מוגדרת רשמית באמנת חמאס, על אף שהיא קיימת בשמה – תנועת ההתנגדות האסלאמית (חרכת אלמקאומה אלאסלאמיה). אולם במסמך העקרונות של 2017 בסעיף 25, מקאומה כבר מוגדרת במשמעות רחבה יותר מג'האד. "להתנגד לכיבוש בכל האמצעים והדרכים היא זכות לגיטימית המובטחת על פי החוקים האלוהיים, וכן לפי נורמות וחוקים בין־לאומיים".²⁸ בגרסת 2017 המילה ג'האד אינה מופיעה במפורש אלא מוזכרת כהתנגדות מזויינת (אלמקאומה אלמסלחה).

הריסות בשכונת אלרימאל בעזה בעקבות תקיפות צה"ל, 9 באוקטובר 2023. צילום: Wafa ויקיפדיה

מסקנות

אמנת חכמי הדת של האומה בסוגיית מבול אלאקצא, שפורסמה ביוני 2025, היא נקודת ציון מהותית לניתוח ההתפתחות האידיאולוגית של חמאס. מהמעורבות של התנועה במסמך, כפי שניתן ללמוד מרתימתו של

ראש איחוד חכמי הדת בפלסטין ופעילים נוספים המזוהים עם התנועה, אפשר ללמוד על החשיבות שמעניקה לו חמאס. ייחודה של האמנה טמון בעובדה שהיא מנסחת לראשונה, באופן ברור, את גבולות פלסטין הכוללים גם את רמת הגולן - אף שמעולם לא נכללה בגבולות פלסטין המנדטורית או ההיסטורית - צעד המעיד על ההתרחבות האידאולוגית של המסגרת הטריטוריאלית שחמאס תובעת עליה ריבונות.

ההתנגדות במסמך מוגדרת (לראשונה רשמית) כג'האד - מושג המתפרש במסמך בהיבטים רחבים, הכוללים גם מאבק מדיני, תרבותי, כלכלי וחברתי. המאבק של חמאס בישראל מוצג כמאבק דתי וערכי שמקורותיו נעוצים בחובה דתית, ומכאן ששיקולי התועלת הציבורית אינם רלוונטיים. כאן גם נעוצה חשיבותו של המסמך במסגרת הפולמוס ההלכתי בסוגיית התועלת שבו. התנועה רואה במחיר הכבד ששילמה רצועת עזה כנחוץ, חיוני ומובן לשם המתקפה על ישראל.

מאמר זה הוא פרי שיתוף פעולה בין "מערכות" ומרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה.

לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן

הערות

- [1] עזה – מרכז המידע הפלסטיני (2025, 21 ביולי). ביומה ה־654 (של המלחמה), ההתפתחויות הבולטות בהשמדה ההמונית הישראלית של רצועת עזה [ערבית]. פורטל Palinpro. לפי הנתונים יש 58,895 הרוגים, 140,980 פצועים וכ־11 אלף נעדרים
- [2] Online Platforms - "Al-Ittihad Al-Jadid on YouTube". (2024, August 21). Australia-Based Syrian Scholar Sheikh Abdallah Al-Tamimi: Israel Has Long Extended Its Hand Peace To Muslims; Peace With Israel Is An "Obligatory Religious Duty"; Terrorist Attacks Against Israel, Including October 7, Are "Deplorable" And "Haram". MEMRI
- [3] Sulaiman Lebbe Rifai, S.L. (2021, February 18). The Concept of Public Interest in Islamic Law (Maslaha) and Its Modern Implications. SSRN Electronic Journal
- [4] Felicitas, O., Amanat, A., & Griffel, F. (eds.) (2007). Islamic Law and Legal Change: The Concept of Maslaha in Classical and Contemporary Legal Theory. Vol. Shari'a: Islamic Law in the Contemporary Context. Stanford University Press, p. 65
- [5] Jerusalem Post Staff. (2024, November 8). Gaza University Islamic scholar issues fatwa criticizing Hamas for Oct. 7 attacks. The Jerusalem Post; Rosenberg, J.C. (2024, December 6). Top Saudi religious cleric in DC condemns Hamas invasion on Oct 7, calls for immediate release of hostages. Al-Arab News
- [6] כיאלי, מ' (2024, 22 בינואר). חמאס ו'מבול אל-אקצא', בין שתי גישות [ערבית], אל-מג'לה
- [7] אמנת חכמי הדת בסוגיית (מבצע) "מבול אל-אקצא" והשלכותיו (יוני 2025). ארגון חכמי הדת של פלסטין. <https://palscholars.org/p35>
- [8] רובינשטיין־שמר, נ' וברטל, ש' (2021). הראש של חמאס, היהודים הציונות ומדינת ישראל בהגותו של השיח' יוסף אלקרצ'אוי. פרדס, עמ' 105-172
- [9] אמנת חכמי הדת בסוגיית (מבצע) "מבול אל-אקצא" והשלכותיו (יוני 2025), סעיף 26
- [10] שם, סעיף 35
- [11] שם, סעיף 39. ח'נסאא היא משוררת ערבית בת המאה ה־7. שמה המלא תמאדר בנת עמרו בן אחרת' בן אלשריד אלסלמיה. התפרסמה כאשר איבדה את ארבעת בניה בקרב קדסיה (636 לספירה). היא נחשבת כדמות ומופת לאישה המוסלמית התומכת בג'האד ושמחה במות השהידים של בניה
- [12] שם, סעיף 42
- [13] שם, סעיף 48
- [14] שם, סעיף 82
- [15] פורת, י' (1978). ממהומות למרידה, התנועה הלאומית הערבית הפלסטינית 1929-1939. עם עובד, עמ' 25–27
- [16] מילולית "הארץ שמצפון", כינוי לחבל הארץ הכולל את סוריה, לבנון, ירדן וישראל הנמצאים צפונית לחצי האי ערב
- [17] אמנת חכמי הדת בסוגיית (מבצע) "מבול אל-אקצא" והשלכותיו (יוני 2025), סעיף 6
- [18] הרכבי, י' (1974). האמנה הפלסטינית ומשמעותה. משרד החינוך והתרבות, עמ' 15

- [19] Newcombe, S.F., & N.Paulet. (1923, March 7). Franco-British Agreement on Northern Border. ECF
- [20] אמנת תנועת ההתנגדות האסלאמית - פלסטיין (חמאס) (18 באוגוסט), פרק חמישי, סעיף 34
- [21] אמנת חמאס, פרק שלישי, סעיף 11
- [22] A Document of General Principle and Politics. (2017, May 1). Hamas.ps (Article 2)
- [23] אמנת חכמי הדת בסוגיית (מבצע) "מבול אל-אקצא" והשלכותיו (יוני 2025), סעיף 7
- [24] שם, סעיף 2
- [25] שם, סעיף 14
- [26] מילשטיין, מי (2009). מוקאוומה, עלייתו של אתגר ההתנגדות והשפעתו על תפיסת הביטחון של ישראל. המכון למחקרי הביטחון הלאומי (INSS), עמ' 48-23, The Muqawama Doctrine. The; Washington Institute for near East Policy
- [27] Somdeep, S. (2016). "To Fight is to Exist": Hamas, Armed Resistance and the Making of Palestine". Interventions: International Journal of Postcolonial Studies 18, no. 2, pp. 222–239
- [28] A Document of General Principle and Politics. (2017, May 1). Hamas.ps (Article 25)

לוחמת האוויר במבצע "עם כלביא" באספקלריית תפיסת היתרון האיכותי הצה"לי

יאיר רמתי, יו"ר RSL, לשעבר ראש מנהלת חומה במשרד הביטחון וסמנכ"ל השיווק בתעשייה האווירית

אל"ם (מיל') ג', ראש מנהלת מערכות מוטסות, רפאל 29.09.2025

חימושים

QME

הגנה אווירית

על מערכת הביטחון הישראלית נגזר להיערך להתמודדות חוזרת מול איראן, בכפוף למגבלות תקציביות ובסד זמנים הדוק. ההתמודדות תתבסס על התפיסה הבן־גוריונית שבבסיסה האיכות, ולדאבון הלב לא תוכל להישען על מוצרים "טובים דיים" ותידרש לנועזות מבצעית וטכנולוגית, ולטיפול יכולות חדשניות ומקוריות. נוסף על כך, מתבקשים שינויים שיבטיחו סבבי פיתוח קצרים, מלווים בנכונות לשאת כישלונות

ליבת מערך הקרב הישראלי שפעל בעומק איראן ותימן. צילום: דו"ץ

תריסר ימי המערכה בין ישראל לאיראן ביוני 2025 פתחו, לעולם כולו, צוהר לאופי ההתמודדות בין שתי מדינות בולטות באזור, נטולות גבול משותף, שבסופם הושגה הכרעה ברורה עם סיום מהדהד אמריקני. אומנם המידע הזמין לרשות הציבור חלקי, מעורפל ונעדר פרטים חשובים, אבל הוא מספק בסיס טוב דיו לניתוח תוצאת מערכה זו. בהכללה, אפשר להצביע על כמה נדבכים של הלוחמה האווירית שהכריעו את הכף ושימרו את מומנטום התקיפה, הרחק מגבולות ישראל, לאורך כמעט שבועיים:

* מערך מודיעיני תשתיתי – רלוונטי, בזמן אמת, לרבות טיב כיסוי רציף (לצד סייבר);

* מסדרון חופשי לטהראן – הצלחה בהקסת מערכי ההגנה האווירית האיראניים באמצעות חימוש מדויק מנגד (STAND OFF);

* הרצף – היכולת לשמר נוכחות אווירית, מאוישת ובלתי מאוישת, ברצף, מעל שטחים גדולים באיראן;

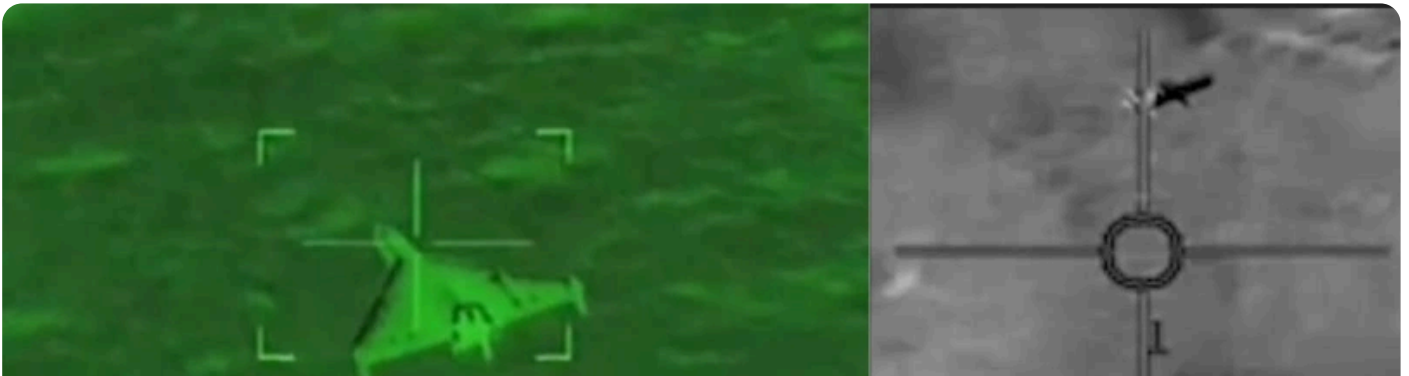
* הפעלת כוחות זרים מיוחדים – למשימות מודיעין ולתקיפה, בדגש על רחפני נפץ;

* הגנה אווירית מודרנית – שעמדה מול תקיפה עצימה בהרבה מזו שבאוקראינה, לרבות בשני סבבים קודמים;

* מערך אווירי טכנולוגי מגוון – קרב, כטב"מים, מסוקים, מתדלקים ומטוסי משימה.

הלחימה האינטנסיבית מצריכה את ישראל ואיראן להיערך לסבבי לחימה נוספים. דווקא משום כך, על ישראל לבצע תהליך הפקת לקחים מזורז שימצה את המיטב מתוך התקציב שהעמידה הממשלה למערכת הביטחון. מדובר ב־42 מיליארד ש"ח שהוקצו¹ לחזרה לכשירות ולסגירת פערים במלאים. כעובדה, תשתית התקיפה וההגנה מול איומי מעגל שלישי, לרבות אמצעי מודיעין, מבצעים מיוחדים, חימוש מנגד, מיירטים ועוד, הם גם יקרים וגם כרוכים בזמן ייצור ממושך. תג המחיר הגבוה של חלק מאמצעי ההגנה והתקיפה במעגל השלישי, מעלה לא פעם את השאלה: מדוע לא להצטייד במערכות זולות, "טובות דיין"? (באנגלית: Good enough systems). הדוגמאות החביבות על תומכי הגישה הם רחפני הנפץ וה"שאהד 136" ארוך הטווח האיראני, שגם הרוסים מפליאים לעשות בו שימוש מבצעי באוקראינה. בפועל, המציאות המבצעית־טכנולוגית מורכבת מכמהית לב זו. לדוגמה, שימוש מושכל ברחפני נפץ שבאופיים זולים אך אינם מסוגלים לטוס יותר מ־30 ק"מ, באמצעות יישומים תחבולניים בכוחות מיוחדים בישראל ובאוקראינה - הוכיח עצמו כיעיל במיוחד. אלא שהסך הכול המערכותי כלל איננו זול. האם הטכנולוגיה/תחבולה היו מרכזיים ביישום? ודאי. ובנוגע לחימושי "שאהד 136", רוסיה עצמה נאלצת לערוך בגרסה שמתוצרתה ("גראן 2") שינויים מהותיים כדי להפוך אותה ליעילה מבצעית: באוויניקה, במערכות הניווט, הראש הקרבי, הניהוג, התקשורת ולאחרונה גם ביחידת ההנעה הסילונית.² בפועל, קצבי הייצור שלה אכן גבוהים אבל מרכיבי העלות חדלו להיות זולים ואטרקטיביים כבעבר.

בדיעבד, ספק רב אם גם בעיני איראן, כטב"מי התקיפה ממשפחת "שאהד 136" נחשבים להצלחה מסחררת. שיגור של לא פחות מאלף כלים הסתיים בפגיעת זוג "שאהד 136" בלבד בשטח בישראל. גם טילי השיוט הקומפקטיים יחסית של איראן שמחירים צנוע, ממשפחת PAVE או QUDS, לא הפליאו בביצועיהם. ובפועל, בשני העימותים האחרונים מול איראן כלל לא נעשה בהם שימוש. אפשר לשער כי גם באיראן תסתמן נטישת תפיסת ה"טוב דיין" (והזול) שנותנה ישימה רק באוקראינה, ואף זאת במגבלות. אין להתכחש לעובדה שמקצת מאותן מערכות לחימה ייחודיות המיוצרות בישראל בלבד הן יקרות, דוגמת חימושים מנגד, מיירטי טק"ק המתמודדים מול טילי מעגל שלישי ועוד. ומכאן, שבמתח שבין טכנולוגיה ומחיר, מתחדד הצורך להשתמש יותר בטכנולוגיות מודרניות כאמצעי להוריד מחירים בקבוצת האמצעים היקרים, בין היתר דרך בינה מלאכותית, לימוד מכונה (ML) וגישות חדשניות.

מימין: כטב"ם "שאהד 136" כפי שנראה דרך כוונת כלי טיס ישראלי. משמאל: טיל שיוט איראני ממשפחת QUDS/PAVE בשיגור מתימן על הכוונת. צילום: דו"ץ

הזמן איננו עומד מלכת, הוא משרת את שני הצדדים

אפשר להצביע על שני מעבירנים (וקטורים) בולטים שמתפתחים בו־זמנית: הראשון, הטכנולוגי, אשר משנה את סביבת הלחימה צעד-צעד ושתוצאותיו ניכרות היטב בלחימה המתישה באוקראינה, והשני – התגובה האיראנית ל"עם כלביא". במרוץ הטכנולוגי־כלכלי שבו אנו נתונים, ממש בימים אלה, מערכות התקיפה הישראליות נדרשות לפעול בסביבה שהופכת בהדרגה למאתגרת. היא כוללת:

* איומי לוחמת הניווט שבהם חסימות ג'יי־פי־אס (הכוונה לכל מערכי GNSS³), סוגי הטעיות (דוגמת Spoofing) וטכניקות נוספות שלא יפורטו. מנגד, התפתחו אמצעי נטרול טכנולוגיים לאתגרים אלה, אלא שהם יקרים, מורכבים וכמעט שאינם בנמצא על גבי מרבית החימושים הקיימים היום בסד"כ הלחימה המערבי או המזרחי;

* מערכי לוחמה אלקטרונית (ECM) מבוזרים ויעילים שפוגעים בערוצי הקשר של מערכות חימוש תוקפות;⁴

* מערכי הגנה אווירית צפופים, ניידים ומשתפרים שעושים לעיתים שמות בכוחות אוויריים, לרבות הכטב"מים החמושים הגדולים (MALE). נוסף על כך, מערכות ההגנה הנוכחיות תוקפות חימושים, ולא רק את פלטפורמות השיגור;⁵

* צורך גובר ביכולת משולבת של תקיפה בכל מזג אוויר, בכל ימות השנה, לרבות טיפוס על מדרונות הרי הזגורס, תוך הפגנת יכולת סגירת מעגל בזמן סביר;

* התקנת חיישנים מגוונים על גבי החימושים, מאחר שהמשך ההסתמכות על יכולות גי"פי"אס פשוטות צפוי לפגוע ביעילותם.

על פי הפרסומים בתקשורת, איראן מפגינה תהליך מהיר של הפקת לקחים והצטיידות לקראת הסבבים הבאים. כצעד הראשון, פנתה לסין בבקשה לרכש מערכות הגנה אווירית לטווח ארוך ובינוני⁶ כדי להחליף את מערכות ההגנה שנפגעו. ייתכן שאף תרכוש מסין טייסות של מטוסי דור 4/4.5 חמושים בטילי אוויר-אוויר מודרניים דוגמת פקיסטאן, ולבטח תמשיך במקביל בקידום וטיפול מערכות ההגנה האווירית מבית היוצר המקומי.

בתחום הטילים הבליסטיים אפשר לצפות למאמץ איראני דו־ראשי: לשקם את הפגיעות שספגה במערכי הייצור, ולהעניק דגש גובר לדיוק הפגיעה. מבחינת פרופיל הטילים האיראניים שפגעו בישראל במהלך "עם כלביא", ניכר כי לפחות חלקם היו טילים מדויקים. עדיין לא ברמת דיוק ברמה מערבית, של מטרים בודדים, אבל בהחלט הופגן מעבירן של שיפור, שיש להניח כי יתקדם צעד-צעד ויסכן בעתיד אתרים איכותיים בישראל. מטבע הדברים, טילים בליסטיים מדויקים לטווח 1,500 ק"מ, גם במחירי שעות עבודה באיראן, כלל אינם זולים. סיטואציה זו תמשיך לאתגר את מערכת הביטחון הישראלית. היא תצריך התבוננות לעבר העתיד בקבועי זמן ארוכים הכרוכים בסבבי פיתוח והצטיידות. רק ממנה אפשר יהיה לסרטט מינון מדויק של היתרון הטכנולוגי הישראלי הדרוש לעתיד, וממנו לגזור את העדיפויות בהשקעה לשנים הבאות, תוך שמירה על מינימום שולי ביטחון. נראה שנכון יהיה להנביט מספר רב של פתרונות נועזים בכל רגע נתון, ולהמשיך לפתח לקו הגמר רק את אלה שיעמדו במבחן ההתאמה והיכולת. זאת כפתרון יעיל לאי־הוודאות הטמונה בכיווני התפתחות האיום מחד והטכנולוגיה מאידך.

האתגר יתמצה בכורח להימנע מ"עודף טכנולוגי" שיתבטא בהשקעות יתר בפלטפורמות ובמאגרי חימוש, אבל ב־זמנית חשוב לא לחשוף את ישראל לגירעון טכנולוגי מול היריב. אם יתפתח, הוא עלול להסתיים בכישלון משימות, מגבלות מבצעיות ובצריכת חימושים גבוהה, והעיקר - ייקח שנים לסגור את הפער. מסתמן כי זהו אחד האתגרים התכנוניים-אסטרטגיים-טכנולוגיים שניצבים לפתחן של זרועות הביטחון הישראליים בכלל, ומפא"ת ואמ"ן במיוחד.

חימושים מדויקים מנגד		סוג החימוש
STAND OFF		חימושי תקיפה קצרי טווח
STAND IN דוגמת JDAM		
• ארוכי טווח ויקרים. • לעיתים, כוללים מרכיבי BDA (Battle Damage Assessment). • יכולת חדירה עצמית של מערכי הגנ"א – לא נדרשת. • תלות מוחלטת ביכולת חדירת פלטפורמת השיגור.	• מערכות קצרות טווח • אמצעים זולים מונחי גי-פי-אס. • יכולת חדירה עצמית של מערכי הגנ"א – לא נדרשת. • תלות מוחלטת ביכולת חדירת פלטפורמת השיגור.	מאפיינים נוכחיים
• שיפורי דיוק וקטלניות. • פיצול לשתי מגמות, טווח ביניים וטווח ארוך. • גיוון בפלטפורמות השיגור: ים, אוויר ועוד.	• שילוב ראשי ביות: אלקטרואופטיים, נגד קורנים ARM (Anti Radiation Missiles) ועוד. • אוטונומיות משופרת. • יכולת BDA בסיסית.	מגמות לעתיד

עולם החימושים

חילות אוויר בעולם מפעילים לרוב מִמְזָג (קוקטייל) מוקפד של חימושים יקרים ומתוחכמים עם פשוטים וזולים יותר. אסטרטגיה זו נקראת בעגה המקצועית Hi-Lo MIX⁷. בהפשטה, היא נועדה למקסם את האפקטיביות המבצעית בסד תקציבי נתון. ואכן, גם הבחירה ה"נכונה" בממזג, מצריכה בחינה תקופתית ממגוון זוויות ראייה. להלן כמה היבטים מרכזיים בשמירת היתרון הטכנולוגי הישראלי:

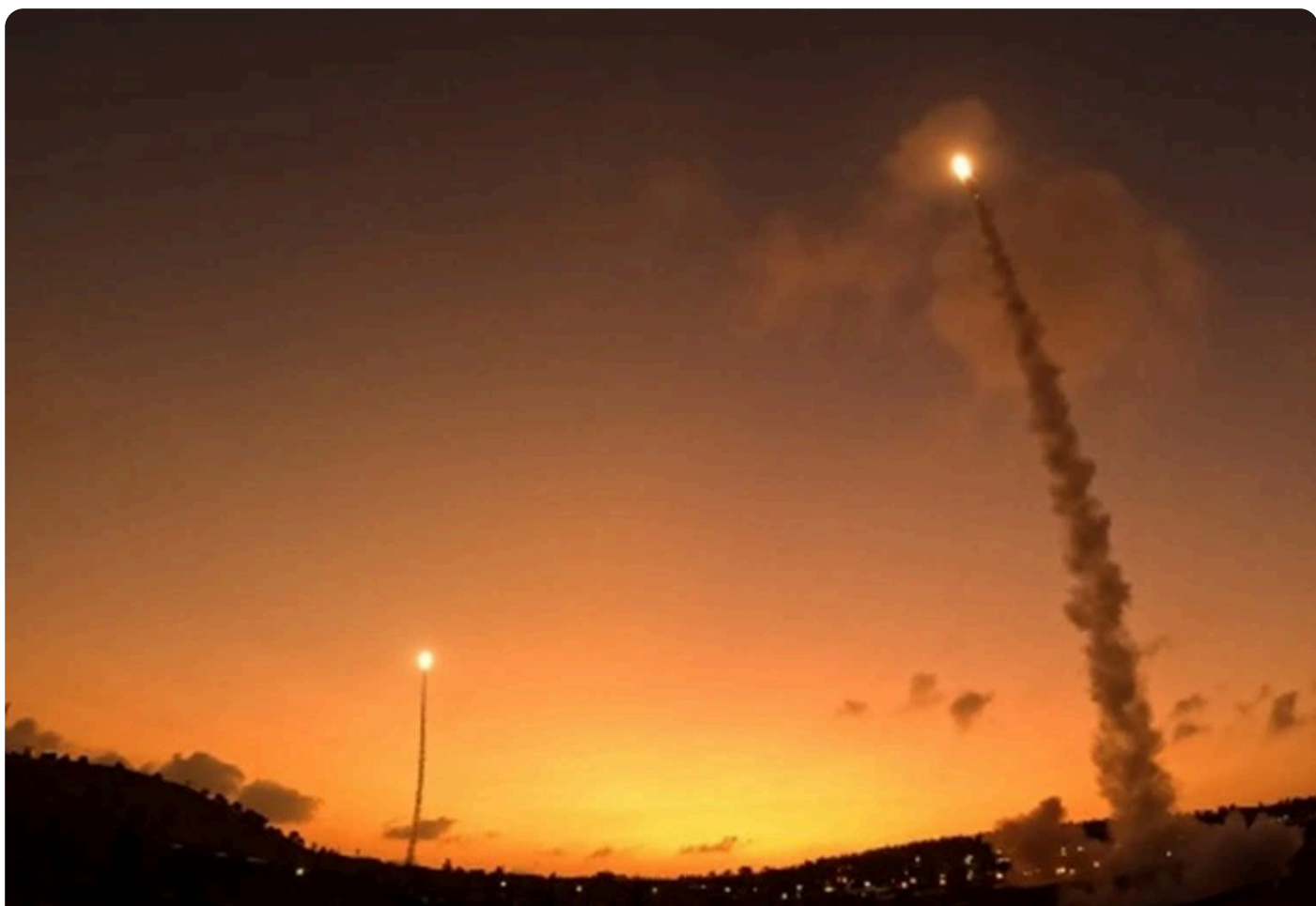
תקיפה. החלום העולמי של חימושים "רב-משימתיים" One Fit All כנראה איננו בר־ביצוע. מצד שני, לא מעט קולות מעלים על נס יכולות משולבות של הגנה אווירית, טיל אוויר-אוויר ותקיפה באמצעות טיל יחיד. אלא שהצורך להתמודד עם ריבוי הדרישות הפך אותם ליקרים במיוחד, הרבה יותר מאמצעי הלחימה היקרים ביותר שבישראל. טילי SM-6 האמריקניים⁸ משמשים להגנה אווירית, תקיפה ואף אוויר-אוויר ארוך טווח. מחירים⁹ בספר התקציב של 2026 כשישה מיליון דולר ליחידה. מנגד, חימושים רב־זרועיים לאוויר וליים או שילובים אחרים, יכולים בהחלט לייצר הזדמנויות מבצעיות מעניינות. מטוסי משימה, תדלוק ומודיעין הם אבני יסוד בתקיפות ארוכות טווח, בדיוק מהסוג החיוני לביצוע תקיפות עומק והקרנת כוח (Power Projection). הם לבטח ביטוי מובהק של היתרון הטכנולוגי הישראלי, ואין בהם שמץ של "טוב דיו". זרוע נוספת – שימוש בחיל הים למשימות עומק.

חימושי נישא. יש מספר מצומצם של מערכות "נישה" שצה"ל יידרש לפתח לעצמו. לדוגמה: פצצות חדירה עמוקות. אולי לא ברמה של חיל האוויר האמריקני, אבל עדיין עם כושר חדירה בולט של בטון מזוין.

חלל. תווך טכנולוגי חשוב למשימות איסוף תשתיות, עדכונים בזמן רלוונטי, תקשורת אמינה וכיסוי רציף יחסית. בלי להרחיב על אודותיו, נהיר לכל קורא כי הוא אבן בניין עצמאית בעליונות הטכנולוגית הישראלית שהופגנה ב"עם כלביא".

הגנה אווירית. אפשר היה להבחין, בעימותים האחרונים, בתופעה מרתקת: חשיבות העבודה בצוותא (Interoperability) עם כוחות זרים בהתרעה, יירוט והקצאת משאבים.

חיל הטילים. זהו חלום להצטיידות ב"מענה מסוגו". משמע: מערכי טילים, שיוט ובליסטיים, בשיגור יבשתי או ימי. הצטיידות כזו היא בהחלט אפשרות ראויה, ואין בעיה טכנית/מבצעית/תורתית ליישמה. מדובר בשיקול קר של עלות-תועלת ובניין כוח, ולא בצורך עמום בשינויים ארגוניים הצהרתיים.

שיגור מיירטים מול איום טילים ממעגל שלישי. צילום: משרד הביטחון

סיכום

על מערכת הביטחון הישראלית נגזר להיערך להתמודדות חוזרת מול איראן, תוך שהיא מייצרת יכולות הכרעה והרתעה מרוחקות, בכפוף למגבלות תקציביות ובסד זמנים הדוק. בעבר, וכנראה גם בעתיד, תתבסס התמודדות זו על התפיסה הבן־גוריונית שבבסיסה האיכות, ובתרגום למונחי המאה ה־21: יתרונה הטכנולוגי של ישראל. לדאבון הלב, היא לא תוכל להישען על תשתית של מוצרים "טובים דיים". המשמעות: המערכת הישראלית תידרש לנועזות מבצעית וטכנולוגית, ולטיפוח יכולות חדשניות ומקוריות. נוסף על כך, מתבקשים שינויים שיבטיחו סבבי פיתוח קצרים, מלווים בנכונות לשאת כישלונות.

ראשית הצירים של יישום תפיסה זו תישען על כושר החיזוי המדויק של נתיבי התפתחות האיומים בכל מדינות המעגל השלישי, ובעתיד, אולי גם הרביעי. ככל שניטיב לחזות מגמות אלה, ונפעל נכוחה, כך מיצוי המשאבים הכספיים של מערכת הביטחון ישתפר. את סבבי ההערכה והחיזוי יש לקיים באופן שוטף, בבחינה לטווחי זמן ארוכים לתוך העתיד, ולעדכנם מדי שנה.

לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן

הערות

[1] טייטלבוים, ש' ואזולאי, י' (2025, 17 ביולי). צה"ל והאוצר הגיעו להסכמות: תוספת של 42 מיליארד שקל לתקציב הביטחון ב-2025-2026. כלכליסט

Altman, H. (2025, July 31). Russia's Jet Powered Shahed Kamikaze Drone Is A Big Problem For Ukraine. [2]
twz

Global Navigation Satellite System [3]

Electronic Countermeasures [4]

Medium-Altitude Long-Endurance Unmanned Aerial Vehicle [5]

Mathews, S. (2025, July 7). Iran receives Chinese surface-to-air missile batteries after Israel ceasefire deal. [6]

Middleeasteye; GDC. (2025, June 20). China delivers HQ-16 and HQ-17AE anti-aircraft missile systems and ammunitions to iran. Globaldefensecorp; Military Watch Magazine Editorial Staff. (2025. July 8). Iran

Receives Emergency Airlift of Chinese Air Defence Systems as Israel Considers New Attacks. Militarywatchmagazine; Iddon, P. (2025, Jule 8). China's HQ-9B Challenges Russia's Middle East Air Defense Market Share. forbes

Correl, J.T. (2008, February 1). The Reformers. airandspaceforces [7]

RIM-174 Standard Extended Range Active Missile (ERAM), or Standard Missile 6 (SM-6) מוכרים גם בשם [8]

Johnston, C. (2025, June 29). U.S. Navy risks SM-6 production shutdown. Navalnews [9]
קרוב לחמישה מיליון דולר

15.10.2025 תא"ל עמית ימין, רמ"ט אוגדה 143

מערר הגנה שינוי תודעתי חדירת מחבלים

<https://www.maarachot.idf.il/2025/מאמרים/הגנת-ישוב-מפני-התקפת-אויב-במלחמה-מדוע-נדרש-שינוי-תפיסתי-עמוק-ומה-מאפייניו/>

רבש"ץ כרם שלום, אליה בן-שימול, באחד מבתי הקיבוץ, לאחר שכיתת הכוננות הרגה את המחבלים שחדרו אליו ב־7 באוקטובר

נושא הגנת יישובים בגבולות מעסיק את צה"ל עוד לפני הקמת המדינה, ולמעשה הולך אחורה להקמת ארגון ההגנה לפני יותר מ־100 שנים. עד מלחמת סיני התפתח נושא ההגנה המרחבית כחלק ממערכי ההגנה של צה"ל בגבולות לתרחיש של מלחמה נגד צבאות ערב. כאשר הורחבו הגבולות ב־1967 ולאחר מלחמת יום הכיפורים ב־1973 והצטמצם איום פלישת צבאות ערביים – דעכה מרכזיות מרכיב זה בהגנה, ועלה תרחיש ההתמודדות מול תרחיש פח"ע בדמות חדירות של חוליות מחבלים ליישוב.

בערב 7 באוקטובר לא ראה צה"ל בכיתות הכוננות (ששמן שונה ב־2016 למחלקות הגנה) מרכיב מהותי בהגנה מול התקפות אויב מהסוג החדש שהתפתח (דוגמה מהצפון – רצ'ואן), ובהתאם לכך צייד ואימן אותן. מפרוץ "חרבות ברזל" התחזקו מחלקות ההגנה (בעיקר בכוח אדם וציוד לחימה אישי) ותשתיות ההגנה ביישובים. מאמר זה יתמקד במצב שבו מתרחשת התקפה גדולה על היישוב, ולא חדירה "רגילה" של חוליית מחבלים. ארבע הנחות העבודה במצב זה הן כדלקמן:

1. מדיניות הביטחון של ישראל השתנתה, ולא תאפשר התפתחות איומים גדולים בגבולותיה. למרות זאת, יש תרחישים שבהם יגיעו מחבלים רבים לגבול, לדוגמה מעומק שטח מדינת האויב;
2. משימת הגנת היישובים היא של הכוחות הגזרתיים של צה"ל, ומצופה מהם להדוף או לסכל את האויב לפני הגעתו ליישובים. אם כשלו מאמצים אלה - יחבור כוח ההגנה הגזרתי ליישוב, כדי להילחם בתוך היישוב בשילוב עם מחלקת ההגנה היישובית;
3. במצב של התקפה רחבה ובתרחישי קיצון, עשויה מחלקת ההגנה היישובית למצוא עצמה נלחמת לבדה זמן מה עד חבירת כוח צבאי גזרתי כפי שהיה מצופה מכוחות אלה בעשור הראשון להקמת המדינה);
4. מחלקת הגנה מצוידת בהתאם לתרחיש הסביר ומאומנת היא בעלת פוטנציאל גבוה לניהול קרב הגנה אפקטיבי, בשל היותה מומחית לטכניקת לחימה בתוך היישוב; מכירה היטב את השטח והמשמעותיות ממנו; בקיאה בתמונת המצב של האוכלוסייה בו; שולטת בתשתיות ההגנה היישוביות; בעלת ממשקי עבודה טובים עם החמ"ל היישובי ועוד.

לנוכח חזרת האיום של התקפות כוחות אויב גדולות על הגבולות, ולמרות השיפורים שנערכו בהגנת יישובים מתחילת המלחמה, טענת המאמר היא כפולה: הראשונה, מול דפ"א מסוכנת - תרחיש של התקפה שעברה את כוחות צה"ל הגזרתיים והגיעה אל גבולות היישוב - על אף חיזוק מחלקת ההגנה ושדרוג תשתיות ההגנה מדובר במענה חלקי לבעיה, שכן תפיסת ההגנה מבוססת על קו הגנה בודד על בסיס הגדר ההיקפית של היישוב. שנית, מכיוון שהאויב ינסה לרכז מאמץ מול כוחות הגנה מפוזרים, ואם יצליח ליצור עליונות בנקודת הפריצה "חזקה על קו המגע" (הגדר) שייפרץ, יש לארגן את היישוב כמערך הגנה עם עומק וקווי הגנה, תוך אפשרות להגנה אפקטיבית על התושבים בקווים אלה, כדי למקסם את אפקטיביות מחלקת ההגנה, עד להגעת כוחות צה"ל. ההצעה שאנו מציגים במאמר פותחה במסגרת תהליך חשיבה על תפיסת הגנה עדכנית שנערך בימים אלה באוגדה 143. ראינו לנכון לפרסמו כמאמר עקב המשמעותיות הרחבות שיש לו על תפיסת הגנת יישובים בכל ישראל, והצורך בהתייחסות אזרחית רחבה להצעה, ולא רק מתוך צה"ל. בתחום ההגנה המרחבית יש סוגיות נוספות הדורשות טיפול, שלא פירטנו או דנו בהן במאמר זה, כמו כינון מחדש של גדודי ההגנה המרחבית האחראים לבניין הכוח של מחלקות ההגנה, ויחסי הפיקוד והשליטה המורכבים בין הרבש"צ האזרחי והמפקד הצבאי של מחלקת ההגנה.

חומת ההפרדה בין מושב נתיב העשרה לרצועת עזה. מול החומה נבנתה עמדת תצפית של חמאס. צילום: ד"ר אבישי טייכר

ההשתנות בתחום הגנת היישובים

תרחיש הייחוס ההיסטורי בהקשר הכנת יישובים למלחמה היה התקפת צבא אויב על יישוב לשם כיבושו. לאור זאת בוצרו יישובים עם מרכיבים של מוצב צבאי, עם עמדות הגנה מבטונות בפאתים, מחלקות ופולוגות הגנה יישוביות מצוידות בנשק כבד ועוד.¹ דוגמאות לתשתיות ההגנה קיימות עד היום בעיקר ביישובי גבול הצפון בקעת הירדן, רמת הגולן וחלק מיישובי עוטף עזה. החל משנות ה־70 של המאה ה-20 הפך תרחיש הייחוס המרכזי לחדירת חוליית מחבלים ליישוב לשם רצח או מיקוח לצורך החזרת מחבלים כלואים בישראל ומולו הוקמו גדר היקפית עם תאורה, ומחלקת הגנה לכיתת כוננות תפ להרוג את חוליית המחבלים. או במקרה החמור לבדוד את הבית שחדרה אליו עד הגעת כוח צבאי המתמחה במצבים כאלה.

המענה באותה תקופה היה סביר, על אף כמה מקרים שבהם הצליחו חוליות. מחבלים במשימתם. זהו התרחיש שמחלקות ההגנה בישראל היו נכונות לו עד ערב מלחמת "חרבות ברזל", מתוך הנחת יסוד שכוחות צה"ל יצליחו לבלום התקפות אויב משמעותיות יותר דוגמת האיום שהציב רצ'אן בצפון. במשך שנים השתנה ייעוד הגנת היישוב מהשתלבות בהגנה מול צבאות - להגנה מול אירוע "בט"ש"² תחת הפח"ע כאיום ייחוס מרכזי, ועדיין מתוך הבנה כי נדרש יהיה להגן על יישובים במהלך מצבי חירום ומלחמה, נעשו במשך השנים עבודות מטה שונות להגדרת יחסי הגומלין בין הרבש"ץ (רכז הביטחון השוטף) בשגרה, ומחלקת ההגנה בחירום; סיווג יישובים לפי קרבתם לגבול ותקנון כוח אדם בהתאמה לכך; הקמת בית הספר להגנ"ש (הגנת יישובים) ועוד.

במתקפת הפתע של חמאס ב־7 נוכח כישלון כוחות צה"ל בגזרה. התמודדו מחלקות ההגנה בעוטף מול אתגר שהיה הרבה מעבר לתרחיש שהתכוננו והוכנו אליו. חלקן הצליחו להתמודד עם התקפה רחבת היקף ומנע חדירה ליישובים (מגן, כיסופים, ארז), חלקן נפגע והושמד בלחימה לאחר שהאויב חדר אליו (ניר עוז, בארי ועוד) וכוחות מהגזרה, על אף תוכניות ההגנה בפיקוד הדרום ובאוגדת עזה, לא הגיעו לעזור.

החל מתחילת המלחמה ועד ימים אלה נעשו שיפורים רבים בתחום הגנת היישובים, בדגש על שדרוג של שני תחומים: שדרוג מחלקות ההגנה – הגדלת התקן לפי סוג היישוב, שיפור הציוד האישי ואימונים; שדרוג תשתיות ההגנה ביישובים – גדר היקפית, דרך היקפית, מיגון שער היישוב, עמדות בהיקף ועוד. לטענתנו מדובר בחלק מוגבל מהמענה הנדרש (ללא קשר להיערכות צה"ל במרחב הגבולות). לב הבעיה טמון בסוג של "הדחקה ארגונית", הבא לידי ביטוי בהגדרת היישובים בפקודות ההגנה של צה"ל כ"נכס חיוני" שאינו סובל חדירה, וכנגזרת מזה תרחיש הייחוס שאליו מכינים את מחלקות ההגנה גם במהלך המלחמה הנוכחית - להגן על היישוב, עם כוח מתוגבר ומצויד, על בסיס הגדר ההיקפית.

הגדרת היישוב כנכס חיוני חשובה להמחיש לכוחות הצבא כי הם נדרשים לעשות כל שביכולתם למנוע הגעת אויב לגבולות היישוב, אך בה בעת יוצרת עיוות בהערכות היישוב להגנה מול דפ"א מסוכנת - אם האויב הגיע לגדר היישוב בכוח רב (לצורך ההמחשה 10-20 מחבלים). המוסכמה כי חזקה על קו המגע שייפרץ, ולכן ניסיון להגן על כלל היקפו גוזר שבנקודה שבה יגיע האויב יהיו לו יחסי כוחות עדיפים (לדוגמה מול שני חברי מחלקת הגנה בעמדה היקפית ביישוב שהיקף הגדר שלו 2-4 ק"מ) והוא יחדור ליישוב. במצב זה מחלקת ההגנה בבעיה חמורה, שכן היא צריכה עתה להילחם בתוך מרחב מאוכלס, שלא מתוך עמדות הגנה מוכנות מראש, תוך קושי בבניית תמונת מצב וכל שאר הבעיות הקשות שראינו ב־7 באוקטובר ברוב יישובי העוטף. המתח בין הגנה "קווית" על בסיס גדרות היישוב לציווי התורתי ביצירת עומק מחוץ לגדרות או, היכן שניתן, בין הגדרות לבתי היישוב, בא לידי ביטוי במסמכי התורה של ספר ההגמ"ר הקדמי (2002), עקד הגנת היישוב (2017) ועקד הגנת היישוב (2022), באופן שאינו ברור ובהיר ככל הנראה עקב הקושי סביב האמירה כי היישוב הוא נכס חיוני.

ההצעה המובאת במאמר אינה סותרת את הרצון שהיישוב אכן יהיה בפועל "נכס חיוני", וכנגזרת מכך שנדרש כל מאמץ להדוף/ להרוג את האויב טרם ההגעה אליו או על גדרותיו, אולם תחת ההנחה המחמירה שצינו אין מנוס מהכנות גם לתרחיש בו מערכת ההגנה לא תצליח בכך. יש עוד שני סוגי מענה בתחום ההגנה שהם מעבר לפעולה של כוחות צה"ל במרחב היישוב: הראשון, פינוי התושבים מהיישוב, אם יוחלט על כך. השני, כניסה לממיר והינעלות בתוכו אם ההתקפה מפתיעה לחלוטין. במקרה השני - אם חדר אויב לישוב והתושבים נעולים בתוך ממ"דים מדובר במצב שהוא הרע במיעוטו, שכן גם במצב זה מחלקת ההגנה נדרשת להגן על אוכלוסייה מפוזרת, וחדירת אויב לתוך בתים תכלול ככל הנראה פגיעה במי שמסתתר בתוכם.

היישוב כמערך הגנה

5/7

למה שקיים ושופר מול תרחיש קיצוני אך אפשרי, שבו כוח אויב חדר את קו ההגנה הראשון על הגדר, קו הגנה שני פנימי, אליו יוכלו להתקבץ התושבים בעת הצורך, ולהגן עליהם באפקטיביות. אנו מבינים כי ההצעה המובאת כאן מורכבת לעיכול, שכן היא מטילה עול נוסף על הישובים בגבולות. עדיין. בראייה צבאית-מקצועית, לא נכון להדחיקה. היא חלק ממגמה חשובה ונדרשת של הגברת שקיפות בין צה"ל לתושבים בגבולות, בהקשר לאיומים עליהם. לקבלת הצעה זו יש משמעויות רבות בתחומי כשירות מחלקת ההגנה ומפקדיה, תשתיות הגנה ביישוב, תרגול ועוד.

תודות למעירים: מפקד בית הספר להגנת היישוב במערך הגנת הגבולות, סא"ל א' ; סא"ל (מיל') ד"ר דותן דרוק; קצין הגמ"ר אוגדה 91 סא"ל א'; מנל"ח בחטיבה 769 אל"ם (מיל') ע'.
לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן

הערות

- [1] דרוק, דותן (2017). הגנה מרחבית - סיני. עבודת תואר שלישי. הגנה מרחבית - עלייתה, (פברואר 2019) התיאוריה ויישומה ממלחמת האוניברסיטה העברית. לתמצית של ירידתה ולידתה מחדש. בין הקטבים 19: העצמאות ועד מלחמת העבודה ראו: דרוק, דותן עמ' 79-100.
- [2] דרוק, ד' (ינואר 2024). ההגנה המרחבית ומלחמת חרבות ברזל. מערכות 501, עמ' 16-21.
- [3] דרוק (2017), עמ' 137.
- [4] שם, עמ' 91.

כדי לנצח במלחמות, לא די רק לשלוח חיילים

לוטננט גנרל (דימ') ג'יימס דוביק , לשעבר מפקד פיקוד המעבר הביטחוני הרב־לאומי בעיראק, עמית בכיר באגודת צבא ארצות הברית. בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת ג'ונס הופקינס, בבולטימור, ומחבר הספר **Just War Reconsidered: Strategy, Ethics, and Theory** 20.10.2025

עמידה ביעדים לגיטימציה ניהול מערכה

ניהול וניצחון במלחמה דורש לחימה כחלק ממאמץ לאומי משולב ומתמשך, הממוקד ביעדים פוליטיים, אסטרטגיים, ברורים וברי השגה. צבאות וכוחות מזוינים אכן נלחמים במלחמות; לבדם, הם אינם יכולים לנהל אותן וגם לא לנצח בהן. ניהול וניצחון במלחמה הם אחריות משותפת – צבאית-פוליטית-חברתית

פוסטר של צבא ארצות הברית משנת 1943 המעודד תרומות מתכת. מקור: הספרייה הדיגיטלית של אוניברסיטת צפון טקסס

נהוג לחזור על האמרה כי צבא ארצות הברית נלחם ומנצח במלחמות האומה, אך קיצור זה אינו מדויק לחלוטין. צבאות, כמעט תמיד כחלק מכוח משותף (joint force) ובדרך כלל כחלק מכוח משולב (combined force), אכן נלחמים ומנצחים בקרבות ובמערכות. לעומת זאת, מדינות הן אלה שמנצחות במלחמות. מדוע? לפחות מארבע הסיבות הבאות:

ראשית, המלחמה היא כלי פוליטי, כלומר מלחמות נלחמות כדי להשיג מטרות פוליטיות. צבאות אינם קובעים את מטרות המלחמה; מנהיגים פוליטיים עושים זאת (סמכויות המלחמה בארצות הברית נועדו להתחלק בין הרשות המבצעת לרשות המחוקקת. לכן "מנהיגים פוליטיים" מתייחס למנהיגים המתאימים בשתי הרשויות). מפקדים בכירים בצבא מספקים תרומה לקביעת היעדים האסטרטגיים במסגרת דיאלוג אזורי-צבאי ראוי, שלרוב הוא ממושך. מפקדים בכירים בצבא – לרוב בתיאום עם מנהיגים פוליטיים בכירים – קובעים גם את היעדים הצבאיים למערכות; יעדים לקרבות נותרים בדרך כלל למפקדים צבאיים, אך לא תמיד. אם קרב מסוים גדול מספיק או שיש לו השפעה ישירה על היעדים האסטרטגיים של המלחמה, כגון הקרבות בנורמנדי שבצרפת במלחמת העולם השנייה; באינצ'ון במהלך מלחמת קוריאה; או הקרב על מוצול

שבעיראק בשנים 2016-2017 – מנהיגים פוליטיים יהיו מעורבים בקביעת היעדים גם ברמה הטקטית. המלחמה היא תמיד כלי פוליטי.

שנית, מערכות צבאיות הן הכרחיות אך אינן מספיקות כדי לנצח במלחמה. כל מרכיבי העוצמה הלאומית מעורבים בהשגת היעדים האסטרטגיים של המדינה. למשל מערכות דיפלומטיות, כלכליות, פיסקליות, תודעתיות ותעשייתיות, הן כולן דוגמאות למערכות שאינן צבאיות והכרחיות כדי לנצח במלחמה. דבר זה נכון היום, כפי שהיה נכון במלחמת העצמאות האמריקנית, מלחמת האזרחים, שתי מלחמות העולם, מלחמת קוריאה, מלחמת וייטנאם, המלחמה הקרה, המלחמות שלאחר 11 בספטמבר וכל מלחמה אחרת שבה נלחמה ארצות הברית. מכיוון שמערכות צבאיות ולא צבאיות עולות כסף, מנהיגי הקונגרס יהיו מעורבים בתהליך פיתוח המערכה, כפי שהיה בכל מלחמה. צבאות, או הכוחות המזוינים לבדם, אינם יכולים לנצח במלחמות.

תיאום מערכתי

שלישית, מכיוון שניצחון במלחמה דורש יעדים אסטרטגיים ופוליטיים, כמו גם סדרת מערכות צבאיות ולא צבאיות, נדרש גוף קבלת החלטות לאומי כדי לנהל את התכנון ולבצע את התיאום. בארצות הברית, המערכות מתוכננות ומבוצעות על ידי מחלקות הרשות המבצעת. דבר זה יוצר רמה מסוימת של מורכבות, שכן כל מערכה חייבת להיות משולבת עם האחרות. אם לא יהיה שילוב כזה, המאמץ הלאומי עלול לאבד מיקוד, מה שיוביל אפילו לכישלון בהשגת היעדים האסטרטגיים שנקבעו או לפחות להארכה מיותרת של המאמץ המלחמתי.

כשל זה כבר התרחש בעבר. התיאום והשילוב של מערכות צבאיות ולא צבאיות, לשם השגת יעדי המלחמה של האומה, הם באחריות המועצה לביטחון לאומי (NSC - National Security Council). שוב, מכיוון שסמכויות ואחריות המלחמה מחולקות, אחריות המועצה לביטחון לאומי תכלול בדרך כלל תיאום ראוי עם הקונגרס, או לפחות עם חברים נבחרים בו. המועצה לביטחון לאומי גם אחראית – יחד עם מנהיגים פוליטיים וצבאיים בכירים אחרים – להתאים את המדיניות ככל שהמלחמה מתפתחת ולהביא את המלחמה לסיומה.

המלחמה היא ממלכת אי הוודאות, והיא הופכת כזו אף יותר מכיוון שהאויב מנסה במכוון לסכל תוכניות – ולעיתים אף מצליח. פירוש הדבר שהחלטות שהתקבלו בזמן נתון עשויות כבר לא להיות מתאימות בזמן מאוחר יותר, כיוון שהתנאים השתנו. התאמה אינה רק דרישה צבאית במלחמה; היא גם דרישה פוליטית. התאמה נדרשת מכל המחלקות המבצעות מערכות לתמיכה במלחמה, והיא גם דרישה מהגוף המשלב בין המערכות הצבאיות והלא צבאיות.

לכל מלחמה יש התחלה, אמצע וסוף. נראה כי העבר של ארצות הברית מלמד שהיא טובה יותר בהתחלות ובאמצעים, ופחות טובה בסוף המלחמה. הצבא האמריקני – כחלק מכוח משותף ובדרך כלל עם בעלות ברית או שותפים – יכול לסיים מבצעי לחימה גדולים על ידי ניצחון במערכות ובקרבות. עם זאת, אין הדבר מביא תמיד לניצחון במלחמות – וייטנאם ואפגניסטן הן שתי דוגמאות ברורות לכך. גם אם הלחימה מסתיימת, כל מרכיבי העוצמה הלאומית הכרחיים בשלב שלאחר מבצעי הלחימה הגדולים, באותה מידה שהם הכרחיים במהלכם. לעיתים קרובות מנהיגים אמריקנים מאמינים שכאשר הלחימה מסתיימת המלחמה נגמרת; ההיסטוריה אומרת אחרת. אין "המשימה הושלמה" (Mission Accomplished) במלחמה עד שהיעדים האסטרטגיים והפוליטיים הושגו. פירוש הדבר הוא קיום של מערך תוכניות משולב - צבאיות ולא צבאיות - לתקופה שלאחר הלחימה.

תושבי דולות, מינסוטה, מפיצים את הבשורה לרכישת אגרות חוב של החירות (Liberty Bonds) בזמן מלחמת העולם הראשונה. מקור: הארכיון הלאומי של ארצות הברית

תמיכה מבית

לבסוף, ניצחון במלחמה דורש לגיטימציה, כלומר תמיכת העם האמריקני. יצירתה ושימורה של תמיכה זו הם מאמץ מורכב. כמוכן, צבאות יכולים לתרום לבניית ושימור התמיכה הציבורית על ידי ניצחון בשדה הקרב והתקדמות לעבר השגת היעדים האסטרטגיים של המלחמה. אך, כמו במקרים הקודמים, התקדמות צבאית היא רק מרכיב אחד. לגיטימציה בארצות הברית משמעה אמונה כללית ורחבה בציבור שהמלחמה לגיטימית, שיעדיה של אמריקה ברי השגה ומושגים בפועל, וכי עלויות המלחמה במונחי כסף ודם "שוות" את מטרות המלחמה.

כאשר אחת האמונות הללו או יותר מוטלות בספק, או שחלק ניכר מהעם מתחיל לפקפק במה שמספרים לו, התמיכה הציבורית מתחילה להישחק וכך גם הלגיטימציה. קיומה של מערכה הסברתית רחבת היקף, המבוססת על עובדות ונועדה לשמר את תמיכת אזרחי אמריקה, הכרחית לניצחון במלחמה באותה מידה שבה הכרחיים ניצחונות בקרבות ובמערכות. מערכה כזו אינה תחת אחריות צבאית בלבד.

ניהול וניצחון במלחמה דורש לחימה כחלק ממאמץ לאומי משולב ומתמשך, הממוקד ביעדים פוליטיים, אסטרטגיים, ברורים וברי השגה. צבאות וכוחות מזוינים אכן נלחמים במלחמות; לבדם, הם אינם יכולים לנהל אותן וגם לא לנצח בהן. השימוש בקיצור "הצבא נלחם ומנצח במלחמות האומה" אולי נוח, אך חשוב להיות ברורים בנוגע לחלקו של הצבא בניצחון במלחמות.

מבחינה פנימית, שמירה על מיקוד ברור באחריותו של הצבא לנצח בקרבות ובמערכות מספקת את ההקשר הנכון למוכנות, אימונים ופיתוח מקצועי של מפקדי הצבא. מבחינה חיצונית, המשך הדגשת מגבלות הפעולה הצבאית וההכרח שהיא תהיה חלק ממאמץ לאומי מזכיר הן למנהיגים הפוליטיים הבכירים הן לאזרחים כי ניהול וניצחון במלחמה הם אחריות משותפת – צבאית-פוליטית-חברתית – ולא אחריות צבאית בלבד.

AUSA (Association of the United States Army): Winning wars requires more than simply sending soldiers by LT.

Gen. James M. Dubik

לקבלת חומרים נוספים מבית "מערכות" לחצו כאן